Interreg
Slovenská republika-Maďarsko
EURÓPSKA ÚNIA

Budujeme partnerstvá

Štúdia rekonštrukcie hosťovskej izby kaštieľa Forgáč v Mándoku

„Two families one history"

Rózsáné Dr. Bóna Bernadett

Projekt je spolufinancovaný z prostriedkov Európskej únie
z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.
www.skhu.eu

Úvod

Od chvíle, keď vstúpite do kaštieľa Forgáč v Mándoku, magický interiér vás prenesie do šľachtickej minulosti. Neobarokový nábytok, bordové koberce, bordové závesy, siahajúce až na zem, kožené kreslá s vankúšikmi, bordové čalúnené neobarokové stoličky, drevom obložené steny, drevené schodiská a robustné zábradlie, sú dôstojnou ozdobou bývalého kaštieľa Forgáčovcov.

Putovanie v čase bude pokračovať v novej dobrodružnej izbe pre hostí, ktorá návštevníkov prenesie do 90. rokov 19. storočia. V tejto štúdii sú zhrnuté motívy vzniku interiéru, výber obdobia a štýlu, možné charakteristiky nábytku a doplnkov interiéru.

Doba, obdobie, štýl

Hrady a kaštiele vznikli ešte pred typmi budov, ktoré sa dnes bežne označujú ako kaštiele. V Maďarsku možno v 16. storočí badať vplyv renesancie a humanizmu, ale toto storočie výrazne určili turecké vojny, ktoré trvali viac ako 150 rokov, takže väčšiu úlohu zohrali hrady a zámky. Po vyhnaní Turkov a Rákociho vojne za nezávislosť, sa stavba kaštieľov stala v aristokratických kruhoch veľmi obľúbenou. V tejto dobe, v 18. storočí, to bol rozkvet barokovej kaštieľovej architektúry, obdobie charakterizované akousi „stavebnou horúčkou“ historikov umenia.[1] Len za vlády Márie Terézie (1740-1780) bolo v Maďarsku za štyridsať rokov postavených 219 kaštieľov.[2] Existujúci pôdorys sa tiež začal meniť: štvorcové nádvorie, uzavreté na obranné účely, sa otvorilo a budova v tvare písmena U sa zmenila na dekoratívne nádvorie. Vedľa nej bola hlavná fasáda, zvýraznená centrálnou kolonádou s vysokou kupolovitou strechou. Spolu s budovou sa zmenilo aj vybavenie: veľký dôraz bol kladený na reprezentáciu, takže sa stal výrazom rodinnej hodnosti, moci a bohatstva. Spoločenský život sa začal dostávať do popredia, takže okrem reprezentácie sa vytváranie pohodlia stalo nevyhnutným. V barokovej zámockej architektúre sa pôdorysy menili a zväčšovali, či už išlo o novostavbu alebo prestavbu a rozšírenie, takže jedným z charakteristických znakov kaštieľa bol okrem mnohých iných aj vzhľad hosťovských izieb.[3] Neskorý barokový štýl sa rôzne menil na rokokový, „copf“ štýl alebo empírový a potom na klasicizmus, pričom posledný menovaný mal výrazný vplyv v prvej polovici 19. storočia, keď prevládala čistota foriem, jednoduchá ornamentika a pravidelnosť.[4]

[1] Z. Bicsok – Zs. Orbán 2013. 39.; Koppány T. 2006. 10.; Cs. Halász – J. Őrfi – Zs. Viczián 2014. 134.; Péczely P. 1964. 5.; Podhorányi Zs. 2015. 36.

[2] Avászi E. 1987. 142.

[3] Z. Bicsok – Zs. Orbán 2013. 46-47.; Péczely P. 1964. 6.

[4] Z. Bicsok – Zs. Orbán 2013. 48. ; Péczely P. 1964. 14.

Dejiny kaštieľa Forgáč v Mándoku sa začali písať v tomto prechodnom období, keď sa menil neskorobarokový sloh, nastupovalo rokoko a „copf“ štýlový sloh a začínal klasicizmus. Kaštieľ dal postaviť gróf Jozef Forgáč (1763-1832) v rokoch 1793 až 1798. Gábor Alföldy odôvodňuje svoje rozhodnutia nasledovne: „*Preto sa rozhodol postaviť nový kaštieľ, ktorý by bol vhodný na príležitostné ubytovanie pána panstva, ale predovšetkým by odrážal postavenie a zvýšenú moc staro-nového zemianskeho rodu.*“ Miestom pobytu grófa Jozefa Forgáča nebol a nestal sa kaštieľ Mándok,, jeho hospodárenie a staviteľská činnosť boli viazané na iné miesta. V[5] mladom veku zdedil panstvo Szécsény a svojou farmou ho rozvíja a v tom istom období, keď začína stavať kaštieľ Mándok, modernizuje aj Szécsény. Neskôr, začiatkom 19. storočia, opravil veže kaštiľa Szécsény a Nagyszalánc a v rokoch 1815 - 1816 prestaval barokový kaštieľ Nagyszalánc v klasicistickom štýle. Okrem toho „*postavil na hlavnej košickej ulici najušľachtilejší a najelegantnejší neoklasicistický palác v meste.*“[6] Jeho túžba po inovácii je teda hmatateľná, rovnako ako skutočnosť, že bol mužom svojej doby, človekom s veľkým presvedčením a „hlbokou znalosťou“.[7] Súčasne , na samom konci 17. storočia, bol kaštieľ Mándok postavený v štýle „*klasického neskorobaroka*“, takže pôdorys budovy sa stal štandardným tvarom U, ale zároveň bol obklopený zákopmi a stenami.[8] Čoskoro, najneskôr [9]do roku 1807, boli ku krídlam kaštieľa pridané ďalšie krídla, ktoré vytvorili dvojitý pôdorys U. [10] Gábor Alföldy zhrnul podrobnú umeleckú historickú definíciu kaštieľa už v roku 2013: „*Rozloženie kaštieľa, manzardový kryt a hmota jasne svedčia o prežití tradícií barokovej architektúry, hoci dvojitý predný dvor, úzke prepojenie so záhradou a podriadená úloha podlahy sú už charakteristikami stavieb konca storočia u nás. Trojuholníkový výkop, iónové kapitoly v dvoch úrovniach a dórske kapitulné pilastre a slávnosti (vŕbové ozdoby), ktoré rozdeľujú časti prízemia dlhej záhradnej fasády, možno pripísať all 'antickej móde, klasicizujúcemu neskorobarokovému štýlu („copf štýl“), ktorý sa v Maďarsku šíri od druhej polovice 60. rokov 17. storočia ako protipól rokoka a ktorý zodpovedal hlavnému prúdu maďarskej architektúry na konci 18. storočia.*“[11] Gróf Jozef Forgáč, staviteľ cisárskych a kráľovských komôr, preto – pravdepodobne v súlade s tradíciami doby – usporiada kaštieľ postavený v klasickom neskorobarokovom štýle v rovnakom štýle.

[5]O ťažkostiach a podrobnostiach dedičstva: Alföldy G. 2013. 25.
[6]Alföldy G. 2013. 23.
[7]Mocsáry 1826. IV. 225.; Alföldy G. 2013. 23-24. [o štúdiách grófa Józsefa Forgácha: Alföldy G. 2013. 23.]
[8]Alföldy G. 2013. 15., 23., 34., 75.
[9]Alföldy G. 2013. 30.
[10]Alföldy G. 2013. 75.
[11]Alföldy G. 2013. 34.

Kaštieľ Mándok bol postavený vďaka grófovi Jozefovi Forgáčovi a pravdepodobne jeho výzdoba bola dokončená v súlade s dobou, pretože musel dôstojne prijať zriedkavých majiteľov. Je však stále tak ďaleko od svojho súčasného stavu, pretože musel chrániť zmeny viac ako 220 rokov a tým zachovať krásu a slávu minulosti, alebo absorbovať úspechy, modernizácie a módu vtedajšej aj súčasnej doby. Ovplyvnilo nejaké odvetvie historizmu po rokoku, copfu, ríši, Biedermeieri alebo čistom klasicizme interiér a jeho vybavenie? Neogotika, novorenesancia, novobaroko, neoklasicizmus, ba dokonca „*súčasná secesia alebo štýl módneho ľudového umenia*“?[12] Existujú rôzne štýly eklektizmu?[13] Žiaľ, nemôžeme to vedieť s istotou, ale z nájdených dokumentov je isté, že kaštieľ nezostane prázdny, ale bude naplnený životom.

Najstarší syn grófa Jozefa Forgáča, gróf Mikuláš Forgáč (1784-1857) sa v roku 1813 oženil s grófkou Jozefínou Andrássyovou, a následne žili na hrade po ich svadbe. V roku 1832, po smrti grófa Jozefa Forgáča, gróf Mikluláš Forgáč zdedil kaštieľ a panstvo Mándok.[14] Cesty grófa Mikuláša Forgáča a grófky Jozefíny Andrássyovej sa však rozišli. Ich deti, Lajosa a Ágostona, podľa údajov vychovával v Mándoku gróf Žigmund Forgáč (1786-1872). V 50. rokoch 19. storočia je už majiteľom gróf Ľudovít Forgáč (1809-1852), ktorý však v roku 1852 zomrel. „*Po jeho smrti je vykonaný inventár vybavenia kaštieľa Mándok*.”[15] Potom kaštieľ nebol obývaný viac než dve desaťročia, po roku 1852 nový majiteľ, syn grófa Žigmunda Forgáča, gróf Kálmán Forgáč (1824-1878) sa v Mándoku zdržiava len na jeseň, najmä počas poľovačky. Zmena nastala v roku 1876, keď najstarší syn grófa Kálmána Forgáča gróf Ladislav Forgáč (1845-1911) sa oženil s barónkou Elzou Sennyeiovou. Za svoj domov si vybrali kaštieľ Mándok.[16] Žiaľ, z tohto obdobia nemáme k dispozícii žiadne záznamy o vybavení, ale vieme, že gróf Ladislav Forgáč miloval inovácie. V roku 1889 dal k južnej fasáde kaštieľa pristavať liatinovú zimnú záhradu a zmodernizoval budovu elektrickým osvetlením a zaviedol telefón.[17] Môžeme teda predpokladať, že vplyv vedúcich štýlov doby sa v kaštieli prejavuje, ak nie iným spôsobom, tak obstaraním nového nábytku, predmetov, ktoré predstavujú aktuálny trend.

Po úmrtí Ladislava Forgáča v roku 1911 sa stala majiteľkou kaštieľa jeho manželka, barónka Elza Sennyeiová, ktorá zomrela v roku 1937 a zostala v kaštieli až do konca svojho života. Jeho dedičmi boli barón Kelemen Waldbott a jeho manželka grófka Alžbeta Forgáčová, ktorí tu nežili. Podľa spomienok Nemes Vonó Eriky Nemesiovej, zozbieraných od obyvateľov

[12]Z. Bicsok – Zs. Orbán 2013. 49.
[13]https://hu.wikipedia.org/wiki/Eklektika Stiahnuté: 20.01.2023
[14]Alföldy G. 2013. 15., 75.
[15]Alföldy G. 2013. 15-16.; Tento inventár je najkompletnejším inventárom vybavenia kaštieľa, uvádza nábytok v budove, takže ho možno považovať za oporu hosťovskej izby, ktorá sa v súčasnosti vytvára.
[16]Alföldy G. 2013. 75-76.
[17]Alföldy G. 2013. 76.

Mándoku, vieme že, „*barón [barón Forgách Waldbott Ferenc Károly] sa o majetok veľmi nestaral, pomaly všetko predal a potom dedinčania začali rozhadzovať nábytok. Počas vojny boli v kaštieli ubytovaní Rusi, ktorí ho vykurovali zariadením. Nezostali takmer žiadne spomienky. (Holové Péterné rodená Etelka Tóth)*“[18] Keď sa front v roku 1944 dostal až k Mándoku, boli v kaštieli zriadené kasárne sovietskej armády a po prechode frontu miestni obyvatelia pokračovali v rabovaní kaštieľa. V roku 1945 zomreli dedičia: barón Kelemen Waldbott a jeho syn Ferenc Forgáč-Waldbott. V roku 1946 bola budova zoštátnená a odovzdaná obci na kultúrne účely. Bola tu škola, divadelná a kultúrna sála, družstevná strojová stanica, družstevný úrad (1948), škola (1960), gymnázium (1962-72), poľnohospodársky internát (1974-1984) a nakoniec prázdna budova po roku 1984 neustále chátrala.

Osud kaštieľa v Mándoku nebol ojedinelý; počas druhej svetovej vojny bola väčšina predmetov, nahromadených v maďarských kaštieľoch zničená, pretože sa využívali ako vojenské objekty, vojenské nemocnice alebo internačné tábory.[19] Ak aj nejaké predmety zostali, po vojne ich odstránili miestni obyvatelia.[20] Neskôr sa osud kaštieľov menil. Po vojne, v roku 1945, boli kaštiele znárodnené, a tak sa niektoré z nich stali pionierskymi tábormi, múzeami, kanceláriami starostov, sobášnymi sieňami, kultúrnymi domami, knižnicami, školami, detskými domovmi, internátmi, liečebno-výchovnými ústavmi, psychiatrickými liečebňami, sanatóriami, domovmi dôchodcov; zároveň poskytli priestor aj pre: stanicu na ochranu rastlín, riaditeľstvo národného parku alebo dokonca archívny sklad.[21] V súčasnosti je viac kaštieľov v súkromnom alebo obecnom vlastníctve ako vo verejnej správe.[22] Celkovo možno konštatovať, že kaštiele, ktoré neboli opustené, ktorých zrúcaniny môžeme dnes navštíviť, ale ktoré zohrali v priebehu času určitú úlohu, možno považovať v podstate za šťastné.[23] Zároveň sa okrem vyššie uvedených spôsobov využitia stala trendom prestavba kaštieľov na hotely, z

[18]Spomienky obyvateľov Mándoku. Rozhovory pripravila a napísala: Tiborné Nemes Erika Vonó. In: Alföldy G. 2013. 103.

[19]vojenská základňa: Mándok – kaštieľ Forgách; vojenská nemocnica: Iharosberény – kaštieľ Inkey; internačný tábor: Poľský – kaštieľ Apponyi

[20] Virág Zs. 2015. 11.

[21]Bagyinszki Z. 1999. a internetové informácie
priekopnícky tábor: Tordas – kaštieľ Sajnovics; múzeum: Gödöllő – hrad Grassalkovich; starostova kancelária a svadobná sieň: Ragály – kaštieľ Balassa; kultúrny dom: Tetétlen – kaštieľ Zichy; knižnica: Devecser – kaštieľ Eszterházy; škola: Box – kaštieľ Wenckheim; detský domov: Pilis – kaštieľ Beleznay-Nyáry; internát: Tornanádaska – kaštieľ Hadik; špeciálny vzdelávací inštitút: Girincs – kaštieľ Dőry; psychiatria: Derekegyház – kaštieľ Károlyi-Weiss Manfréd; sanatórium: Deszk – kaštieľ Gerzy; domov dôchodcov: Görcsöny – kaštieľ Benyovszky; stanica ochrany rastlín: Csopak - kaštieľ Ranolder; riaditeľstvo národného parku: Szarvas – kaštieľ Csáky; archívne uloženie: Nagyberki - kaštieľ Vigyázó

[22]Kiss-Kozslik E. 2016.

[23]Bagyinszki Z. 1999. a internetové informácie
zrúcanina: Békéscsaba-Gerla - kaštieľ Wenckheim, Alcsútdoboz – kaštieľ Habsburg, Réde – kaštieľ Esterházy

ktorých sa obzvlášť vydarila rekonštrukcia kaštieľa Forgáč v Mándoku, ktorý nielen svojím exteriérom, ale aj interiérovým dizajnom pripomína šľachtický život v premyslenom a dobre naplánovanom štýle.

Obdobie zobrazené na výstave

Na rekonštrukcii hosťovskej izby kaštieľa Forgáč v Mándoku prispeli doteraz publikované autentické údaje o dejinách kaštieľa a zachovaných archívnych dokumentov. Avšak pre úplnú realizáciu interiéru zostalo veľa detailov bielym bodom, pre ktorý som nahradil potrebné informácie analogicky, takže som vzal do úvahy: dominantný vekový štýl, východnú polohu kaštieľa, všeobecné spoločenské návyky tej doby; pretože to, čo vieme o kaštieľoch vo všeobecnosti, je typické pre väčšinu týchto výnimočných typov budov.

So zameraním na výzdobu kaštieľa môžeme rozlíšiť 4 obdobia medzi rokmi 1798 a 1937 podľa toho, či bol kaštieľ niečím domovom alebo ho niekto považoval za majetok.

Začiatkom dejín kaštieľa je samozrejme pomerne známe stavebné obdobie z konca 90. rokov 17. storočia, o ktorom vieme, že nadväzovalo na neoklasicistický barokový štýl. Starší predmet môže byť na výstavu zaradený len vtedy, ak sa predpokladá, že ide o starú cennú rodinnú pamiatku, ktorá sa dostala do tejto vtedy novej budovy. Šanca, že sa tak stane, je však po známych okolnostiach kaštieľa taká malá, že na výstavu by sa mohol dostať nanajvýš jeden alebo dva z týchto predmetov. Vieme, že „*Szabolcs bol ďaleko od strategicky dôležitých miest politickej reprezentácie tej doby, takže najväčší majitelia zriedka zostali na svojich majetkoch tu*"[24]. Ani gróf Jozef Forgáč nežil v kaštieli.

Po počiatočnom období nasleduje takmer 40-ročné obdobie (1813-1852), v ktorom sa kaštieľ Mándok uvádza ako domov. V tom čase v kaštieli žili gróf Mikuláš a grófka Jozefína, ich synovia Ľudovít a Ágoston a ich vychovávateľ gróf Žigmund Toto obdobie sa skončilo predčasnou smrťou grófa Ľudovíta Forgáča v roku 1852, kedy bol vypracovaný súpis kaštieľa. Prvá polovica 18. storočia je prechodným obdobím, ktoré sa po klasicizujúcom baroku môže rozšíriť o predmety a nábytok z rokoka, „štýlu copf", Biedermeieru alebo čistého klasicizmu. Počas rokov 1852 až 1876 v kaštieli nikto nežil. Dedič gróf Kálmán Forgáč navštevuje budovu len počas jesenných lovov. Predpokladá sa, že v tomto období sa na kaštieli ani na jeho vybavení neuskutočnili žiadne väčšie zmeny.

K väčšej modernizácii došlo v poslednom, výnimočnom období kaštieľa, ktoré trvalo od roku 1876 do roku 1937. Za viac ako šesťdesiat rokov svojej existencie vďačí kaštieľ grófovi

[24]Alföldy G. 2013. 32.

Ladislavovi Forgáčovi a jeho manželke Elze Sennyeiovej. V tom čase už však šľachta žila v období historizmu a eklekticizmu. Je pravda, že východná poloha kaštieľa Forgáč– ďaleko od centra, politiky, života – ospravedlňuje neskorý vplyv štýlov a ich vzhľad, ale počas dlhých 60 rokov majitelia veľkého spoločenského života určite neprešli módnymi štýlmi tej doby. Po nástupe historizmu v 40. rokoch 19. storočia sa objavili neogotika, neorenesancia, neobarok, neoklasicizmus alebo zmes všetkých týchto štýlov, ako aj súčasná secesia a štýl módneho ľudového umenia, z ktorého bol najobľúbenejší neobarok.[25]

Preto možno predmety v zrekonštruovanej hosťovskej izbe kaštieľa Forgáča datovať do obdobia jeho výstavby, t. j. od roku 1790 do roku 1890. Najmladší objekt na výstave bude datovať navodenú atmosféru hosťovskej izby, ktorá musí pochádzať z obdobia pred rokom 1890. Počiatočné časové obdobie výstavy je jasne dané, takže predmet pred týmto obdobím - okrem výnimočných prípadov rodinných pamiatok - nemôže byť umiestnený v interiéri. Konečný dátum výstavy však už vyplýva zo všeobecných dobových trendov a známych dokumentov kaštieľa Forgáč. Toto je ďalšia myšlienková línia: najlepším autentickým opisom vybavenia kaštieľa je archívny dokument z roku 1852; na viacerých miestach sa nachádza umývadlový stojan, čo naznačuje, že kaštieľ ešte nemal kúpeľne. Na prelome 19. a 20. storočia sa však v kaštieľoch začali prakticky bežne nachádzať kúpeľne. Vzhľadom na tieto informácie, keďže primárnym cieľom je oprieť sa o autentické údaje o vybavení hosťovskej izby, budeme vychádzať z opisu z roku 1852, aby sme sa už nemohli dotknúť všeobecného obdobia difúzie kúpeľňového dizajnu s vybavením interiéru. Preto tu nie sú zahrnuté predmety, vyrobené po roku 1890 alebo predmety, z obdobia po tomto dátume.

Z hľadiska dobového štýlu môže byť vybavenie pomerne rozsiahle a rôznorodé, pretože počnúc pôvodným klasickým barokovým štýlom možno nájsť predmety, nesúce štýlové znaky rokoka, „copf štýl“, empíru, Biedermeiera, klasicizmu, neogotiky, neorenesancie, neobaroka, neoklasicizmu alebo dokonca súčasnej secesie či módneho ľudového umenia.

Samozrejme, nebolo to jedinečné: „*Rovnako ako vzhľad kaštieľov alebo usporiadanie ich parkov, aj výzdoba a štýl interiéru hradu odhaľuje finančné možnosti súčasného majiteľa, ale aj jeho vkus a kultúru. Vo väčšine prípadov ide o zmes štýlov, vkusu a foriem, pretože proces výstavby alebo výzdoby kaštieľa nie je nikdy ukončený.*“[26] K tomu všetkému je potrebné pridať prilipnutie hlavných pánov k predmetom a nábytku, ktoré zdedili od svojich predkov.[27]

[25] https://sk.wikipedia.org/wiki/Romantika#B%C3%BAtorm%C5%B1vess%C3%A9g, fashion Stiahnuté: 20.01.2023
[26] Z. Bicsok – Zs. Orbán 2013. 51.
[27] Kazareczki N. 2006. 226.

Ak chceme zúžiť tento široký rozsah, to znamená štýlovú kavalkádu, ktorá prechádza do chaosu, potom to môžeme urobiť na základe myšlienky, že hlavným aspektom je, že kaštieľ bol postavený v klasickom barokovom štýle, to znamená v „štýle copf".[28] V tomto období, na prelome 18. a 19. storočia, historici umenia píšu o predbežnom alebo súčasnom klasicizme v nábytkárskom umení, keď sa vybavenie občianskych a šľachtických obývacích izieb už navzájom nelíši.[29] Okrem toho, ak vezmeme do úvahy, že od polovice devätnásteho storočia bol čistý klasicizmus nahradený historizmom*, „ktorý sa obracia k minulosti, aby vo svojich snových bludiskách zabudol na sociálne problémy a revolučné ašpirácie svojej doby. ... V Maďarsku ... v štyridsiatych rokoch dochádza k štýlovej zmene a nastupuje neobarok a neorokoko*."[30]– uprednostňujeme neobarokový a neorokokový štýl. Okrem toho je dôležité vidieť z archívnych údajov komentáre v listoch Czóbel Minka, ktoré ukazujú, že členovia rodiny Forgáčovcov – rovnako ako niekoľko šľachtických rodov na východe krajiny – trvali na minulosti, rešpektovali ju a hrdo ju strážili. Tento postoj možno zvyčajne vidieť v zariadení, v objektoch.

Listy Czóbel Minka Zsigmondovi Justhovi o Mándoku:[31]

Mándok, 3. decembra 1889
„Tu je konvencia [tradícia] ešte silnejšia ako v ktorejkoľvek inej z piatich častí sveta, hoci v celkom iných podmienkach ako inde, podobá sa ostatným svetom len v tom, že aj tu sa uctieva priemer, zatiaľ čo komédia, humor, nonsens nesmú mať inú formu ako priemer."

Mándok, 8. decembra 1891
„Bavíme sa tu, ako vždy. Zvláštne, na tomto »šťastnom« živote je niečo strašidelné. Každý rok uberá niečo zo sviežosti, staré záujmy sa vytrácajú, nové nemôžu vzniknúť, je to v rozpore s tradíciou a súkromnou etikou, ktorá sa s prísnosťou malých súdov udržiava s najväčšou zdvorilosťou a ľahostajnosťou. V sobotu máme ďalšiu veľkú oslavu, myslím, že je to koniec sezóny."

Mándok, 3. novembra 1892

[28]Alföldy G. 2013. 34.
[29]Avászi E. 1983. 56., Vadászi E. 1987. 180., Zentai T. 2002. 169.
[30]Avászi E. 1983. 57.
[31]R. Fazekas – Kujbusné Mecsei É. 2000. 325-326.

„Tu sú elektrické svetlá, empírové oblečenie, úsmevy, ktoré sa nosia už 10 rokov, vzhľad a smutná, farebná úsmevná prázdnota."

Na vidieku, v niektorých rodinách, možno pociťovať „*hlbokú pripútanosť k tradíciám, ktoré v iných, starodávnejších rodinách, viedli k niekedy neprimeranému udržiavaniu rámca a spôsobu života založeného predkami.*"[32] Czóbel Minka písal o empírových šatách v roku 1892, zatiaľ čo Erzsébet Vadászi písal o empírovom nábytkárskom umení takto : „*empírový štýl žije v reprezentačných miestnostiach prestížnych palácov až do roku 1830.*"[33] Okrem 62-ročného odstupu píše Minka Czóbel v tej istej vete aj o elektrickom osvetlení. Staré a nové sa teda miešalo, keďže šľachta bola podporovateľom technického pokroku, mecenášom umenia, ale zároveň úctivým a niekedy (našťastie) tvrdohlavým strážcom minulosti.

Vybavenie kaštieľa v roku 1852

Nosným prvkom výstavy je, ako som už viackrát spomínal, súpis z roku 1852, ktorý sa zameral na nábytok a jedno či dve ďalšie zariadenia v miestnostiach kaštieľa po smrti grófa Ľudovíta Forgáča. Autentická archívna dokumentácia bola kedysi pripravená „prokurátorom Lajosom Simonom", ktorá zahŕňa: názov nábytku „kľúčnika", kuchára, slúžku, daňovú miestnosť, ako aj štyri hosťovské izby, jedáleň, biliardovú miestnosť a vedľajšiu miestnosť.[34] Na konci toho všetkého sa však môžeme dočítať, že v tom čase „bolo vynechané sčítanie*, grófa, krbu a dvoch posledných spální*". Takže môžeme vidieť, akých bolo 11 miestností kaštieľa vo všeobecnosti v roku 1852 a medzi nimi môžeme nájsť konkrétny zoznam nábytku štyroch izieb.[35] (Príloha: Obrázky 61-64, tabuľka 1-3)

Celkovo je v zozname zahrnutých 21 funkčných označení, ktoré boli zaznamenané počas sčítania.[36] Z nich 13 má jednoznačne nábytkovú funkciu, pričom v kaštieli ich mohlo byť niekoľko na jeden typ; Patrí medzi nej posteľ (14), nočný stolík (5), skriňa (13), stôl (3), umývadlo (6), stolička (67), ležadlo (1), pohovka (8), gauč (1), šatník (1), stojan na taniere (1), zrkadlo (1), kuchynský stojan (2). Ďalšie jednoduché kusy nábytku nemusia nevyhnutne zahŕňať 8 predmetov, ktoré sú väčšie alebo zohrávajú dôležitú úlohu, a preto boli považované

[32]Péczely P. 1964. 32.
[33]Avászi E. 1983. 51.
[34]Kultsárné (v modernej reči: kľúčnik): druh hospodára, hospodyne, strážca kľúčov od hlavných miestností, napríklad komôr. Slúžka: hlavná slúžka. Fiškál: správca, v mnohých prípadoch právnik.
[35]Maďarský národný archív P 1882 20. cs.
[36]Ide len o vybavenie izieb! Napríklad kuchynský nábytok alebo zariadenie súvisiacich miestností nebolo zahrnuté do tohto sčítania.

za hodné zaradenia do zoznamu. Patrili k nim kamenná truhlica (3 kusy), drevená truhlica (2 kusy), klavír (1 kus), stolové hodiny (1 kus), lampa (1 kus), šijací stôl (1 kus), hrací stôl (2 kusy) a tágo (9 kusov).

Rozdiel v počte kusov nábytku a rozdiel v počte označení je výrečný, napríklad sú dokonale prispôsobené úlohám personálu, ktorí slúžil v kaštieli, zatiaľ čo vybavenie v izbách pre hostí je tiež presne zodpovedajúce ich funkcii.

Pokiaľ ide o **postele**, 9 zo 14 lôžok bolo v izbách pre hostí, 1 lôžko v izbe správcu, 1 lôžko v izbe kuchára, 1 lôžko v izbe komorníka a výnimočne 2 lôžka vo fiškálnej izbe. Postele boli popísané s označením, z ktorého môžeme odvodiť ich vzhľad a kvalitatívny rozdiel, ak boli určené pre hostí rodiny grófa alebo ak boli potrebné pre každodenný život sluhov . Kým tí, ktorí slúžili rodine, mali k dispozícii borovicové postele, v izbách pre hostí boli postele z lešteného a tvrdého dreva.

Napríklad v hornej časti **nočného stolíka** mohla byť pitná voda a lampy a prvou úlohou spodnej časti, ktorá bola zatvorená dverami, bolo úložný nočný stolík. Nemusel sa nutne pridávať k posteli, takže nebol pri každej posteli. Aj v kaštieli bolo zaregistrovaných len 5 nočných stolíkov na celkovo 14 postelí. Štyri z nich boli v hosťovských izbách a jeden bol v izbe slúžky. Ten bol „namaľovaný na hlave" v roku 1852, ktorá bola zrejme vyčlenená a zaznamenaná osobitne, pretože ostatné, t. j. tie v hosťovských izbách, sa zhodovali s leštenými a tvrdými posteľami.

Počet **skríň**, vhodných na skladovanie, je tiež relatívne vysoký: bolo zdokumentovaných celkom 13 skríň. Medzi nimi bola zásuvková skrinka 8 kusov a s dverami bolo len 5 kusov. Je prirodzené, že v jedálni alebo biliardovej miestnosti nie je uvedená posteľ alebo nočný stolík, ale je na zamyslenie, že nie je uvedená ani šatníková skriňa. Zatiaľ čo v izbách pre hostí, v izbe kuchára a v fiškálskej izbe boli len zásuvky, v izbách správcu kľúčov a komorníka boli okrem jednej zásuvky aj dve alebo dve väčšie skrine. V týchto skriniach kľúčnik uschovával cennejšie veci, ako napríklad ďalšie textílie používané v kaštieli, napríklad posteľnú bielizeň, obrusy, uteráky, či dokonca niektoré poháre, ako sa uvádza aj v jednom z inventárov. (Viď prílohu, obrázok 64) Okrem dvoch väčších skríň v izbe komorníka sa uvádza aj stôl na šitie a zrkadlo, takže môžeme predpokladať, že šitie, a teda aj ukladanie textílií a odevov patrilo k jej úlohám. (Viď prílohu, obrázok 61) Kvalitatívne rozdiely medzi kabinetmi je ťažšie určiť, pretože sa použila široká škála prívlastkov. Len jedna zo skriniek s jednou zásuvkou v každej izbe pre hostí je označená lešteným povrchom, všetky ostatné sú označené len počtom zásuviek. Rovnakým spôsobom je uvedený len počet zásuviek vo vzťahu k šatni na kľúč, vieme však, že zásuvková skrinka v miestnosti kuchára je vyrobená z borovicového

dreva a vieme aj to, že zásuvková skrinka fiškálnej miestnosti je natretá. Jedna zo skríň, slúžiacich na uskladnenie v izbe majiteľa kľúčov, bola natretá na žlto a druhá na červeno, zatiaľ čo v izbe komorníka bola opísaná leštená a natretá skriňa na oblečenie - nevieme, akej farby. Poznámka, že kúpeľňa vedľa biliardovej miestnosti bola vyrobená mäkkého dreva, bola považovaná za dôležitú.

Význam funkcie možno pozorovať aj s ohľadom na typ 7 zaznamenaných **tabuliek**. Zo štyroch hosťovských izieb mali len dve leštený stôl a jeden bol aj v izbe majiteľa kľúčov, ale nevieme, aký mal charakter. Okrem toho v miestnosti šatne bol samostatný borovicový stôl na skladovanie octu, v kuchárskej izbe bol dlhý stôl so zeleným plášťom, ale vo fiškálnej miestnosti bol vytiahnutý dubový stôl. Tento stôl pravdepodobne prispieval k práci fiškálov, keďže v jeho izbe boli ďalšie dve kancelárske skrine. Samozrejme, v jedálni bol aj stôl, o ktorom vieme, že je vyrobený z mäkkého a kruhového tvaru.

V roku 1852 sa v kaštieli určite nenachádzala kúpeľňa, pretože každá z izieb obsadená obslužným personálom a dve zo štyroch izieb mali kúpeľňový **stôl**. Tieto typy nábytku boli zaznamenané dvoma spôsobmi : v jednom prípade pred ním nebol žiadny nápis a v druhom prípade bol nápis „*so* zásuvkami". Zo 6 umývadiel mali 2 zásuvky, jedna sa nachádzala v šatni a druhá v „*žltej*" hosťovskej izbe.

Najväčší počet **stoličiek** je obsiahnutý v nábytku kaštieľa, celkovo 67 kusov je možné spočítať v 11 izbách. Zo sčítania vyplýva, že v izbách pre hostí sa dbalo na to, aby boli stoličky v súpravách, takže v každej izbe pre hostí bolo 6 rovnakých stoličiek. Medzi nimi bolo kožené kreslo, zasunuté kreslo, modré hodvábne kreslo a „*kvetinové kreslo*". V izbách pracovníkov kaštiela mala rovnaký typ stoličiek len fiškálska izba, bolo ich 7 kožených. V ostatných miestnostiach boli stoličky zmiešané, v komore kľúčnika boli 2 „vybavené" stoličky a 2 drevené stoličky, v izbe kuchára boli 4 kožené stoličky a 2 drevené stoličky, v izbe komorníka boli 2 leštené stoličky a jedna zlá drevená stolička. Jedáleň, samozrejme, obsahovala veľa stoličiek: boli tam 3 kreslá so stoličkami, 4 červené kvetinové stoličky a 16 zelených kožených stoličiek. Mnohé z nich boli pravdepodobne umiestnené pozdĺž steny podľa zvykov tej doby a okrúhly stôl z mäkkého dreva bol pravdepodobne obklopený zelenými koženými stoličkami.

V jednej zo štyroch hosťovských izieb nájdete okrem postelí aj ďalšie polohovacie zariadenia, konkrétne **ležadlo**. Jeho typ nie je známy, len sa uvádza, že mal vankúše. V dvoch zo štyroch izieb bolo zaznamenané aj sedenie vedľa stoličiek, a to*„ kvetinový* bavlnený vankúš" a „*modrá hodvábna **pohovka***". Z nich sa pohovka objavuje na niekoľkých miestach, takže v miestnosti kľúčovej dámy, kuchára a slúžky, jeden po druhom, z ktorých každá je rôzneho typu.

Čo však vyniká, sú 4 obyčajné slamou vyplnené pohovky v biliardovej miestnosti, ktoré naznačujú príležitostnú prítomnosť veľkej spoločnosti v tejto miestnosti.

V izbe slúžky bol **šijací stôl** a **zrkadlo**, vo fiškálnej miestnosti bol výsuvný stôl a **držiak spisov** na pomoc s prácou a v miestnosti pre kuchára bol evidentne stojan na taniere.

Nábytok každej hosťovskej izby bol doplnený **stolovými hodinami**, **vešiakom na oblečenie, tromi** truhlicami a drevenou **škatuľou**. V jedálni, okrem stola a stoličiek, bol **klavír** a šesť pákové ramenné **závesné svetlo**, zatiaľ čo v biliardovej miestnosti, okrem pohoviek, bol **biliardový stôl**, deväť kusov **tága** a drevená škatuľa. Avšak v bočnej miestnosti vedľa biliardovej miestnosti, vedľa šatníka, bol zaznamenaný len jeden herný **stôl**, nebolo v ňom však žiadne sedenie.

Vyššie analyzované sčítanie z roku 1852 vzniklo po smrti grófa Ľudovíta Forgáča . V tomto čase sa nachádzame len v dvoch obdobiach histórie kaštieľa. Prvým je začiatočné obdobie, keď bol postavený v neskorobarokovom, t. j. klasicistickom barokovom štýle, „štýl copf“ a v tomto štýle bol pravdepodobne aj zariadený. V druhom období tu žili dve generácie po dobu približne 40 rokov, keď sa z štýlu stal čistý klasicizmus. Je vidieť, že kaštieľ je podľa opisu plne vybavený na každodenný život a prijímanie hostí. V tom čase, samozrejme, nemôžeme hovoriť o preplnenosti – ktorá sa neskôr stala úplne bežnou v histórii kaštieľov – ale o stále čistej vidieckej a ušľachtilej výzdobe. Čisté, pravdepodobne aj vtedy jednotné vnútorné izby – v tomto prípade samozrejme mám na mysli izby pre hostí, jedáleň a biliardovú miestnosť – sú tiež vhodné pre dobu, pretože v prípade vnútra kaštieľa v Maďarsku je bežné, že „v *prvej tretine 19. storočia sa vytvorili jednotné, jednoposteľové vnútorné miestnosti*“.[37]
Tento opis je základom našej budúcej expozície, ktorá je tiež stratifikovaná 20-ročným obdobím, kedy majitelia navštevujú kaštieľ len sezónne, počas lovu, keď nemajú meniť vybavenie. Neskôr sa pre nás stáva významnou prvá tretina posledného obdobia histórie kaštieľa, teda ďalších 20 rokov, keď bol obývaný ako obytný priestor. Práve vtedy možno barokový, „copf“ štýlový a klasicistický štýl historizmu spájať napríklad s novobarokom.

Interiér hosťovskej izby z obdobia 90. rokov 19. storočia

Na základe doteraz zhrnutých údajov možno konštatovať, že úplne autentické údaje poskytuje len súpis z roku 1852, pretože zariadenie kaštieľa Forgáč v Mándoku - podobne ako 99 % zariadenia maďarských kaštieľov - bolo zničené alebo zmizlo počas druhej svetovej vojny, takže tu, podobne ako v mnohých iných maďarských kaštieľskych múzeách, nie je šanca

[37]Kazareczki N. 2006. 226-227.

nájsť pôvodné zariadenie. Nábytok sa preto musí rekonštruovať podľa dobového vzoru. Je to potrebné okrem iného preto, aby sa zabránilo náhodnému poškodeniu veľkého množstva dreva, ktoré sa v súčasnosti v kaštieli nachádza. Práca s reštaurovaným drevom by zvýšila pravdepodobnosť, že sa do kaštieľa dostane drevokazný hmyz a napadne drevo použité na súčasné zariadenie, ako je nábytok, obklady stien, schody a podlahy. V tomto zmysle je nábytok inštaláciou, ktorá vyvoláva účinok doby, ktorú reprezentuje, a to z dôvodu ochrany zásob.

Inventár z roku 1852 obsahuje okrem iného nábytok štyroch hosťovských izieb. Vybrala sa druhá z nich, žltá izba pre hostí. Existujú na to praktické dôvody, ako sú charakteristiky miestnosti, čakajúcej na zariadenie, ktoré je potrebné vziať do úvahy. Okrem toho sa to v porovnaní so známymi hosťovskými izbami a spálňami – vyvolanými na výstavách alebo zobrazenými na archívnych fotografiách – zdalo byť najzaujímavejšie a zároveň najkompletnejšie.

Nábytok v tejto izbe tvoria: 2 postele, 2 nočné stolíky, 1 stolík s umývadlom, 1 lehátko, 1 malý stolík, 1 dvojzásuvková komoda, 6 stoličiek a 3 pľuvacie zariadenia.[38] Časový interval uvedeného nábytku je od roku 1790 do roku 1852, medzi rokmi 1852 a 1890 len vtedy, ak predpokladáme, že zariadenie úplne nahradil gróf Ladislav Forgáč a jeho manželka barónka Elza Sennyeiová. Samozrejme, malé pohyblivé predmety alebo iné ľahšie vymeniteľné príslušenstvo, môžu pochádzať z akéhokoľvek obdobia od konca 18. storočia do konca 19. storočia, ako sú záclony, obklady stien, osvetľovacie zariadenia, koberce, posteľné prikrývky, obrusy, predmety umiestnené na umývadlovom stole.

Pokiaľ ide o pôvod nábytku, Erzsébet Vadászi hovorí o hradoch vo všeobecnosti: „*Nábytok a iný nábytok, ktorý sa dá ľahšie premiestniť, bol na jednej strane dovezený z Francúzska a Rakúska a na druhej strane… boli pravdepodobne vyrobené v miestnych dielňach po francúzskych, rakúskych, nemeckých a juhonemeckých sprostredkovaných anglických* modeloch.“[39]

Historici umenia sa dopracovali aj k rozsiahlym zovšeobecneniam o surovinách na výrobu nábytku. Kým v období baroka sa nábytok vyrábal[40] z dubového, orechového a borovicového dreva a obľúbené bolo orechové, čerešňové a tisové drevo, v prvej polovici 19. storočia, v období klasicizmu, sa druhy dreva, používané na čalúnenie, doplnili o „*jaseň, koreň topole a pemzu*”. Rózsa Fazekas v spracovaní inventára kaštieľa Nagykároly z roku 1848

[38]Samozrejme, že tri pľuvacie truhly nie sú zariadením tejto jednej miestnosti, pravdepodobne boli zhromaždené tu pred sčítaním, takže sa samozrejme môžeme zbaviť zobrazenia všetkých troch.
[39]Avászi E. 1987. 142.
[40]Péczely P. 1964. 34.

uvádza, že nábytok v spálni bol vyrobený z čerešňového dreva a nočné skrinky z javora.[41] Druhá polovica 19. storočia sa však opisuje ako „*nahradenie svetlých stromov biedermeieru tmavými stromami, vlašskými orechmi, palisádami a mahagónom“.*[42]

Nábytok, ktorý sa v kaštieli nachádzal v čase sčítania, bol na svojom mieste určite pred rokom 1852 a pravdepodobne počas alebo po stavebnom období v roku 1790. Zároveň vieme, že reprezentatívny kaštieľ postavený na vidieku, nebol prvým v línii staviteľa Jozefa Forgáča, ktorý ho nestaval ako rezidenciu, takže si nemôžeme byť istí, že v kaštieli bolo inštalované najhonosnejšie a najrenovovanejšie zariadenie tej doby. Mohlo sa stať, že staršie, ale vhodné cenné kúsky boli prenesené z iného kaštieľa, alebo že izby pre hostí boli zariadené v súlade s aktuálnym trendom z 90. rokov 18. storočia. Ich vybavenie počas nasledujúcich 62 rokov je nepravdepodobné, ak áno, že by boli v „štýle copf“, rokoka alebo raného klasicizmu, ktorý uzavrel baroko. Za predpokladu, že nábytok bol vymaľovaný, gróf Ladislav Forgáč pravdepodobne zvolil novobarokový štýl. Keďže časové obdobie výstavy končí rokom 1890, aj jednoduchšie, mobilnejšie predmety v interiéri evokujú všetky štýly od neobaroka až po súčasnosť.

Práve s ohľadom na tieto skutočnosti uvádzam nižšie príklady pri analýze siedmich typov nábytku, keď uvádzam aj názvy nábytku s rovnakou funkciou, ktorý sa nachádza v hosťovských izbách kaštieľa. Nábytkové označenia žltej hosťovskej izby boli označené tučným písmom, kurzívou.

Posteľ

Názvy postelí v súpise izieb hostí z roku 1852: „***Leštená posteľ***“, „*Posteľ z tvrdého dreva*“.

Pred rokom 1800 boli v šľachtických domoch bežné stenové postele alebo nadštandardné postele s poťahmi a stropmi. Strešné postele, ktoré boli bežné od stredoveku, sa rozšírili v roku 1700, počas hlavného obdobia baroka.[43] Najznámejším príkladom nábytku Miklósa Eszterházyho Fényesa je francúzska rokoková posteľ s tromi chrbtami, zakrivenými nohami a bielo-zlatými baldachýnmi zo 70. rokov 18. storočia, z konca baroka.[44]

[41]Fazekas R. 2008. 211.
[42]Avászi E. 1987. 180.
[43]Avászi E. 1987. 142.; Igaz R. – Semsey B. 2015. 143.
[44]Avászi E. 1987. 156.

Vzduch sa v týchto zakrytých posteliach zadržiaval, nebolo to zdravé a s nárastom počtu izieb a špecializáciou izieb, už nebolo nevyhnutne opodstatnené zakrývať postele v takom rozsahu. V rokoch 1700, najmä koncom storočia, boli superlatívne postele postupne nahradené posteľami s bohato vyrezávanými operadlami a bez poťahov.[45] Tieto postele sa stali bežnými na konci baroka, počas rokoka a raného klasicizmu.[46] (Obrázky 2-5) Od roku 1800 sa tak nábytok stal mobilným, jeho miesto sa určovalo podľa vkusu a komfortu jeho užívateľov. „*Zariadenie šľachtických sídiel sa čoraz viac vyznačovalo občianskou pohodou, komfortom a známou atmosférou.*" [47]

S prelomom 18. a 19. storočia súvisí aj vývoj konštrukcie nábytku, ako je leštenie ich povrchov a polyuretánu. „*Prvé recepty vznikli v Anglicku v 18. storočí, odkiaľ ich prevzali Francúzi a vyvinuli polytúru, ktorú používajú aj naši miestni majstri. Jeho rozšírenie siaha do prelomu 18. a 19. storočia. Úspech novej metódy leštenia bol všeobecný! Dôkazom toho je skutočnosť, že v priebehu jednej alebo dvoch generácií, zákazníci opakovane rekonštruovali svoj »starý« nábytok – barokový, rokokový, klasicistický – rovnako. Preto sa táto technika často považuje za oveľa staršiu.*"[48] (obrázky 3-4, 6-8)

Z toho všetkého môžeme usúdiť, že tvrdé drevo a leštená posteľ zo súpisu z roku 1852 by mohli pochádzať z prelomu 18. a 19. storočia, pričom neexistujú žiadne údaje, ktoré by to vyvrátili. V neskorších súpisoch bol nábytok opísaný s charakteristikami, ktoré sa považovali za dôležité, a ani v hosťovskej izbe, ani v ostatných izbách sa nespomína krytá posteľ, takže postele môžeme spájať s posteľami opierajúcimi sa o stenu.

Začnem dubovou posteľou z Maďarského etnografického múzea z roku 1713, ktorá je najstaršou datovanou posteľou s operadlom v Maďarsku. Rok je vytesaný do výzdoby koncovej dosky.[49] (Obrázok 1)

[45] Zentai T. 2002. 178.; Igaz R. – Semsey B. 2015. 143.; Péczely P. 1964. 36.
[46] Zentai T. 2002. 169.
[47] Kazareczki N. 2006. 226-227.
[48] Szemerey T. https:// faipar.hu/hirek/gep-es-szerszam/8608/a-örastechnika-elozmenye-es-es-es-arte Stiahnuté: 25.01.2023
[49] Zentai T. 2002. 198-199.;
Obrázok 1 - https://gyujtemeny.neprajz.hu/neprajz.01.01.php?bm=1&as=131626&kv= 1221195 Stiahnuté: 25.01.2023



1. Maďarské etnografické múzeum, oporné konce postelí, Sopronkeresztúr, 1713.

Posteľ na obrázku č. 2, ktorá sa nachádza v zbierke Múzea úžitkového umenia, pochádza z 18. storočia. Zakrivené dubové nohy tohto diela, ktoré pravdepodobne kedysi používala šľachta, majú neskorobarokové črty, zatiaľ čo línie koncových opier sú rokokové.[50]



2. Múzeum úžitkového umenia, barokové rokokové lôžko, Maďarsko, 18. storočie

[50]Obrázok 2 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/agy/29196?f=7_v1PxNCBqFsqPnFgCnKZ8NIlW0uD-S7ce_bp7bOWuhu6HxoC7xdx8GolXxa18Iqx7V7HdwoSzxa18Gpmfxdx7McO-L7xLxpRAE7yDxbivLb17H7BsUplfxdx7Mbx8Y&n=6 Stiahnuté: 25.01.2023

Po jednoduchej vyrezávanej naklonenej posteli z roku 1713 a barokovo-rokokovej dubovej posteli s vežovitým čelom si pozrieme lôžko, ktoré muselo kedysi slúžiť v šľachtickom kaštieli. (Obrázok 3) V opise lôžka orechového stromu v zbierke Múzea úžitkového umenia, ktoré sa nachádza v druhej polovici 18. storočia, môžeme zistiť, že je „*leštený*", to znamená polyuretán.[51] Posteľ má neskorobarokový a rokokový zvitkový dekor, ktorý skutočne pochádza z druhej polovice 18. storočia.[52]



3. Múzeum úžitkového umenia, Rokokové lôžko, Rakúsko, 2. polovica 18. storočia

Koncom 18. storočia, po období neskorého baroka, sa objavuje rokoko a raný klasicizmus. Dobrým príkladom je občiansky nábytok z orechového a borovicového dreva v Národopisnom skanzene, ktorý má rokokové čelo a poťah vankúša, ale nohy sú už klasicistické.[53] (Obrázok 4)

[51]Obrázok 3 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/agy/28623?f=7_v1PxNCBqFsqPnFgCnKZ8NIlW0uD-S7ce_bp7bOWuhu6HxoC7xdx8GolXxa18Iqx7V7HdwoSzxa18Gpmfxdx7McO-L7xLxpRAE7yDxbivLb17H7BsUplfxdx7Mbx8Y&n=5 Stiahnuté: 25.01.2023
[52]Avászi E. 1983. 48.
[53] Zentai T. 2002. 199-200.;
Obrázok 4 - https://teo.skanzen.hu/web/index.php?karton=14244 Stiahnuté: 25.01.2023



4. obrázok Národopisné múzeum, ranoklasicistická posteľ, severné Maďarsko, koniec 18. storočia

Vo svojom štýle pripomína posledný príklad – rokokové kresby so zadnou výzdobou a klasicistickými stenčujúcimi sa nohami – ako klasickú detskú postieľku Múzea úžitkového umenia z konca 18. storočia.[54] (Obrázok 5)



5. obrázok Múzeum úžitkového umenia, detská posteľ, Maďarsko, koniec 18. storočia

[54] Zentai T. 2002. 199-200.;
Obrázok 5 -
https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/childrenbrain/28651?f=7_v1PxNCBqFsqPnFgCnKZ8NIlW0uD-S7ce_bp7bOWuhu6HxoC7xdx8GolXxa18Iqx7V7HdwoSzxa18Gpmfxdx7McO-L7xLxpRAE7yDxbivLb17H7BsUplfxdx7Mbx8Y&n=9 Stiahnuté: 25.01.2023

Nachádza sa na začiatku 19. storočia v zbierke Múzea úžitkového umenia, je to mahagónové lôžko v tvare lode, ktoré vyrobili bratia Jacobovci, zdobené labutími krkmi, ktoré predstavujú francúzsky empírový štýl (1802-1806).[55] (Obrázok 6)



6. Múzeum úžitkového umenia, empírové lôžko, Paríž, 1802-1806

Neorokoková vyrezávaná orechová posteľ v spálni ženského apartmánu kaštieľa Almásy v Gyule je reprezentatívna pre druhú polovicu 19. storočia.[56] (Obrázok 7) Mužská sieť na tej istej výstave je príkladom neorenesancie.[57] (Obrázok 8)



7. obrázok Spálňa ženského apartmánu kaštieľa Almásy v Gyule, neorokoková výzdoba, 2. polovica 19. storočia

[55]Avászi E. 1983. 51.;
Obrázok 6 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/agy-hattyuk-alakjaval/10872?f=xUfLsG1HDCnQzi0HbEVFVsvNtF5oJVg8uNy5Hz8HfngXtN8Brx7V7BIAqN7H7BQJ7yDxLV4Cth7H7B4Jth7V7BQwp54CLWcJph7H7BsUplfxdx7Mbx8Y&n=4 Stiahnuté: 25.01.2023
[56]Igaz R. – Semsey B. 2015. 142. (fotografia)
[57]Igaz R. – Semsey B. 2015. 160. (fotografia)



8. obrázok Spálňa pánskeho apartmánu kaštieľa Almásy v Gyule, neorenesančné zariadenie, 2. polovica 19. storočia

Nočný stolík

Sčítanie z roku 1852 sa ***nazýva: „Nočný držiak***", „*tzv. Nachtkasnyi z okrúhleho a hrubého dreva*".

Erzsébet Vadászi datuje vznik nočných stolíkov do druhej polovice 18. storočia: „*Nový typ stojana je stĺpcový alebo valcový nočný stolík, ktorý sa nazýva somnó.*"[58]

Pokiaľ ide o jeho využitie, jeho funkcia, ktorá je dodnes všeobecne známa, spočíva v tom, že sa dá použiť na uloženie viacerých vecí, ktoré môžu byť potrebné pred spánkom alebo po ňom. Napríklad lampa, pitná voda, hodinky alebo dokonca kniha. Pri niektorých typoch mala byť spodná časť skrinky použitá na uloženie posteľnej misky, pretože je vyjadrená vo vzťahu k týmto nábytkovým kusom výstavy kaštieľa Almásy v Gyule: „*Nočný stolík je nenahraditeľným doplnkom postele. Jeho uzamykateľná priehradka bola použitá na uloženie nočného pohára a na jeho mramorovom povrchu bola držaná fľaša na pitie a pohár na uhasenie smädu v noci*."[59] Predpokladá sa, že táto funkcia zanikla koncom 19. storočia, keď už boli kúpeľne v kaštieľoch bežné. Ak bol v spálni nočný stolík, bol akýmsi doplnkom postele, spálne, takže v mnohých prípadoch - a v prípade zámockého nábytku sa to bralo do úvahy - bol vyrobený v rovnakom štýle ako posteľ. (obrázky 7-8, 10)

[58]Avászi E. 1983. 51.
[59]Igaz R. – Semsey B. 2015. 143.

V zbierke Múzea úžitkového umenia nájdete nočný stolík z polovice 18. storočia , ktorý nesie charakteristiky barokového štýlu.[60] (Obrázok 9)



9. obrázok Múzeum úžitkového umenia, Nočný stolík, Rakúsko, polovica 18. storočia

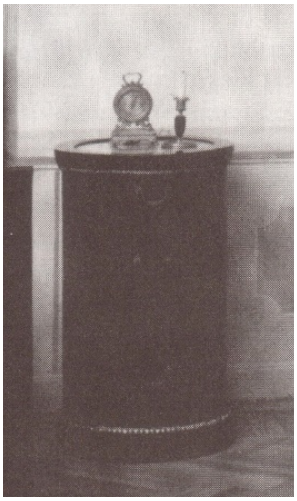
Klasicistické nočné stolíky, z ktorých jeden pochádza zo spálne kaštieľa Tisa, pochádzajú zo začiatku 19. storočia.[61] (Obrázky 10-11)



10. obrázok Kaštieľ Tisza, klasicistická spálňa, 1810

[60]Obrázok 9 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/ejjeliszekreny/22022?f=wo2mC0p000Ex0Z5TGSpzSwqA9b9FR78bJdbFQdHdESmMW7BoN7yDxpRjxa18M7yDxLTAFpBkHpmcVolINLVAJth7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=2 Stiahnuté: 26.01.2023

[61]Avászi E. 1983. 56.



11. obrázok Kaštieľ Tisza, klasicistický okrúhly nočný stolík, 1810

Tak ako v prípade postelí, aj v prípade nočných stolíkov je neorokokovo vyrezávaný nočný stolík z orechového dreva v spálni ženskej izby kaštieľa Almásy v Gyule reprezentatívny pre druhú polovicu 19. storočia.[62] (Obrázok 7) Nočný stolík v spálni určenej pre mužov tej istej výstavy, má predstavovať príklad novorenesancie.[63] (Obrázok 8)

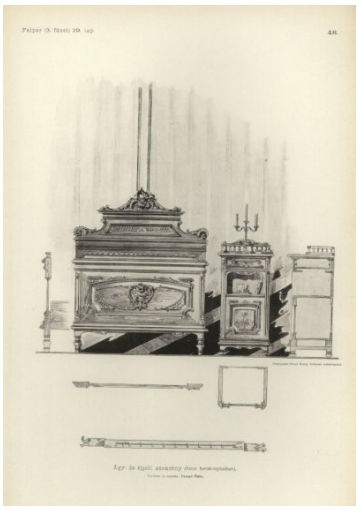
Bolo bežné, že vrchné časti nočných stolíkov boli pokryté mramorovými doskami. Príkladom je historizovaný kus zo 70. rokov 19. storočia z Národopisného múzea, ktorý pochádza z Wiedermannovho domu, šľachtického sídla v Mád.[64] (Obrázok 12)



12. obrázok Mádi Wiedermann dom, historický nočný stolík, okolo 1870

[62]Igaz R. – Semsey B. 2015. 142. (fotografia)
[63]Igaz R. – Semsey B. 2015. 160. (fotografia)
[64]Obrázok 12 - https://teo.skanzen.hu/web/index.php?karton=42291 Stiahnuté: 26.01.2023

Kresby viedenskej barokovej postele a nočného stolíka z konca 19. storočia sa zachovali v Múzeu úžitkového umenia.[65] (Obrázok 13)



13. obrázok Múzeum úžitkového umenia, vzorka podstavca - viedenská baroková posteľ a nočný stolík, Budapešť, 1895

V zbierke Múzea úžitkového umenia sa nachádza aj eklektický nočný stolík z 19. storočia s oválnym prierezom, ryhovaným a kvetinovým intarzovaným dekorom a rozoklanými pôvabnými nohami.[66] (Obrázok 14)



14. obrázok Múzeum úžitkového umenia, Nočný stolík, koniec 19. storočia

[65]Obrázok 13 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/mintalap-un-becsi-barokk-stilusu-agy-es-ejjeliszekreny/12506?f=3PpcLOiELUHO3c-KvAdOvYbT0qRvpvSeJ65dLoysGumu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8cplUPnlMwr1-I7bdVqxTvnHdEnScE758wrBYGpN0OsbdIq6kOLWDvV4Cth22FmbvLVAFpBkHpmcVolLVAJth8&n=0
Stiahnuté: 26.01.2023

[66]Obrázok 14 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/ejjeliszekreny/22830?f=1q9VWwxzQ1gTKjauhuqBvOyw6o-OaKPzPu5I0zGtJYQ6MW7BoN7yDxpRjxa18M7yDxLVAFpBkHpmcVolINLVAJth8Y&n=10 Stiahnuté: 26.01.2023

Ležadlo

V súpise izieb pre hostí z roku 1852 je ležadlo opísané: „***Ležadlo s vankúšmi***”.

Názov ležadla je najviac podobný typu nábytku z pohovky medzi nábytkom v hosťovskej izbe. V období baroka, v druhej polovici roku 1700, sa v salónoch a budoároch objavujú ležadlá: „*majú dve kratšie strany so sklopnými operadlami a valcovité podušky sú vyrobené z hodvábneho damašku nábytkového čalúnenia*.”[67]

Príklad neskoršieho empíru možno nájsť v kaštieli Andrássyovcov v Betliari, kde sa látka nábytku zhoduje s obkladom stien, aby navzájom ladili. (Obrázok 15) Môžeme tiež vidieť biedermeier salón s odpočívadlom.[68] (Obrázok 16)



15. obrázok Kaštieľ Andrássyovcov v Betliari, empírový salón, predstavujúci 2. polovicu 19. storočia



16. obrázok Kaštieľ Andrássyovcov v Betliari, biedermeierovský salón z prelomu 19. a 20. storočia

[67] Avászi E. 1983. 48.
[68] Basics B. 2005. 139-141.

Na dočasnej výstave „*Moja Sisi*" v Grassalkovichovom kaštieli v Gödöllő je fotografia s nápisom „*Pracovňa kráľovnej Alžbety v Pamätnom múzeu kráľovnej Alžbety v Budíne: vpravo kráľovnina pohovka, na ktorej cestovala do Budapešti v roku 1868*". Ležadlo nie je na obrázku veľmi viditeľné, ale vieme určite, že je šité, má vyšší chrbát, lakťovú opierku a dolnú časť chrbta na nohe. (Obrázok 17)



17. obrázok Pamätné múzeum kráľovnej Alžbety, vpravo kráľovnin gauč, 1868

Pôvodná archívna fotografia Andrássyho kaštieľa v Parne bola zhotovená v druhej polovici 19. storočia , kde môžete vidieť barokové odpočívadlo a ležadlo v pozadí v salóne, na pravej strane fotografie.[69]



18. obrázok Salón Kaštieľa Andrássy v Parne, autor fotografie: György Klösz, 2. polovica 19. storočia

[69] Basics B. 2005. 49.

Každá z dvoch spální v novo zrekonštruovanej budove kaštieľa Eszterházy v Tate má ležadlo. (Obrázky 19-20)



19. obrázok Kaštieľ Eszterházy, Tata, spálňa, začiatok 20. storočia (vlastná fotografia)



20. obrázok Kaštieľ Eszterházy, Tata, spálňa, začiatok 20. storočia (vlastná fotografia)

V knihe Tibora Somlaia „Bolo a nie je" sú uverejnené fotografie z prvej polovice 20. storočia, na ktorých sú zachytené domy bývalej aristokracie, ktoré si dôstojným spôsobom

zachovali minulosť. Niektoré z týchto budov stále existujú, ale interiéry a nábytok, ktoré boli kedysi zdokumentované, sú už preč. Dva príklady v tomto zväzku sú skvelým príkladom dôležitosti ležadiel v spálňach. Je dôležité poznamenať, že barokový interiér oboch spální navrhol Elek Falus, ktorý bol v prvej polovici 20. storočia populárnym interiérovým dizajnérom občianskych kruhov.[70] (Obrázky 21-22)



21. obrázok Vila Kupera Hornerného, Budapešť, Kelenhegyi út 27, fotografia: prvá polovica 20. storočia

[70]Somlai T. 2012. 95, 111.; https://hu.wikipedia.org/wiki/Falus_Elek Stiahnuté: 27.01.2023



22. Dom Dr. Istvána Eörsiho, Budapešť, Naphegy utca 9., fotografia: prvá polovica 20. storočia

Malý stôl

V súpise izieb pre hostí z roku 1852 sú názvy stolíkov: „*Leštený stolík*", „***Leštený malý stolík***".

Malý stolík bol pravdepodobne umiestnený vedľa ležadla, vzhľadom na usporiadanie miestnosti. Pomohol umiestniť lampy a knihy a slúžil potrebám tých, ktorí odpočívali na ležadle. Dobrým príkladom sú posledné dve fotografie, uvedené na ležadlách: obrázky 21-22.

Pokiaľ ide o štýl, musel nasledovať štýl postele, nočný stolík, ale predovšetkým ležadlo. Dobrým príkladom je obrázok 22, kde môžete vidieť charakteristiky neskorobarokového rokoka na pôvabnom stolíku vedľa ležadla.

Príklady nájdete aj v zbierke Múzea úžitkového umenia. Majstrovskými dielami polovice 18. storočia sú malé stoly, zobrazené na obrázkoch 23-24.[71]



23. obrázok Múzeum úžitkového umenia, malý stolík, Rakúsko, polovica 18. storočia



24. obrázok Múzeum úžitkového umenia, Orechový malý stolík, Maďarsko, polovica 18. storočia

Umývadlo

V súpise izieb pre hostí z roku 1852 sú názvy umývacieho stola: „*Stôl na umývanie*", „***Stôl na umývanie so zásuvkami***". (Nie je lepší vyraz: stôl, určený na umývanie?

[71]Obrázok 23 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/kismeretu-asztal/15715?f=0bYK-zt28qxlwZOm--arJZncwRY23rFjk611tmr0s0PSMW7BoN7yDxpRjxa18M7yDxpRAO754OtCgwq17H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=35 Stiahnuté: 27.01.2023
Obrázok 24 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/kismeretu-asztal/41833?f=0bYK-zt28qxlwZOm--arJZncwRY23rFjk611tmr0s0PSMW7BoN7yDxpRjxa18M7yDxpRAO754OtCgwq17H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=36 Stiahnuté: 27.01.2023

V šľachtických kaštieľoch sa po reprezentatívnych priestoroch, ako je jedáleň, salón atď., dostávame do spálne, ktorá mala aj šatňu. Ak tam bola samostatná šatňa, umiestnil sa tam stôl a skrinka na umývanie, kým sa kúpeľňa nestala bežnou v kaštieľoch na prelome 19. a 20. storočia.[72] Hosťovské izby však nemali vždy oddelené šatne a umyvárne, ale museli sa uspokojiť s umývadlom alebo skriňou v spálni - ak tam vôbec boli - ako to vidieť na zoznamoch nábytku z roku 1852 pre dve zo štyroch hosťovských izieb kaštieľa Forgáč.

Na základe inventára hradu v *Nagykárolyi v roku 1846: „V Nagykároly sa na tento účel používala šatňa, kde bol čerešňový alebo javorový drevený stôl na umývanie, pokrytý voskovaným plátnom, na ňom okrúhle porcelánové umývadlo zdobené modrými kvetmi, menšia a väčšia nádoba, mydlo, zubná kefka a držiak zubnej pasty.*“[73] Avšak v mnohých prípadoch, ako v prípade nočných stolíkov, bol povrch kúpeľňového stola vyrobený z mramoru, pretože musel odolávať vlhkosti, vode kvapkajúcej z misy alebo džbánu.

Jeho štýl bol identický so štýlom spálne alebo šatne, ak si to majiteľ mohol dovoliť, alebo ak zariadenie nebolo zostavené počas niekoľkých generácií v priebehu storočí.

Zbierku Národopisného múzea obohatil tento historizujúci kúsok z druhej polovice 19. storočia, jednoduchá jednozásuvková konštrukcia s vešiakom na uteráky a mramorovou doskou.[74] (Obrázok 25)

[72]Fazekas R. 2008. 210.
[73]Fazekas R. 2008. 211-212.
[74]Obrázok 25 - https://teo.skanzen.hu/web/index.php?kartón=70668 Stiahnuté: 27.01.2023



25. obrázok Národopisné múzeum, umývadlo, Kecskemét, 2. polovica 19. storočia

V Múzeu úžitkového umenia sa nachádza aj umývadlová skrinka z druhej polovice 19. storočia, z roku 1888, tiež z obdobia historizmu, ktorá je „*súčasťou vybavenia hlavnej miestnosti*“. Slávne umývadlo bolo postavené v nábytkárskej továrni Endre Thék v Budapešti.[75] (Obrázok 26)

[75]Obrázok 26 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/mosdoszekreny-uriszoba-berendezesenek-resze/22739?f=SspFbiReoLTS4le1w8NErXm7xCDr1_BYbfLPvDdCQDcXtN8Brx7V7BIA7xLxrh7V7BQKrRi2HN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=34 Stiahnuté: 27.01.2023



26. obrázok Múzeum úžitkového umenia, umývadlová skrinka, továreň na nábytok Endre Thék, 1888

Jedným z najreprezentatívnejších príkladov umývadiel je výstava mužskej spálne kaštieľa Almásy v Gyule, ktorá predstavuje neorenesančný štýl. Na dvojzásuvke, dvojdverovom mramorovom plochom umývadle môžete jasne vidieť potrebné predmety pre každodenné použitie: misy, džbány, iné toaletné potreby (obrázok 27), ktoré sa našli aj v izbe slúžky v jednoduchšom dizajne (obrázok 28).[76]

[76]Igaz R. – Semsey B. 2015. 139-164.



27. obrázok Mužská spálňa kaštieľa Almásy v Gyule, umývadlo, predstavujúce 2. polovicu 19. storočia (vlastná fotografia)



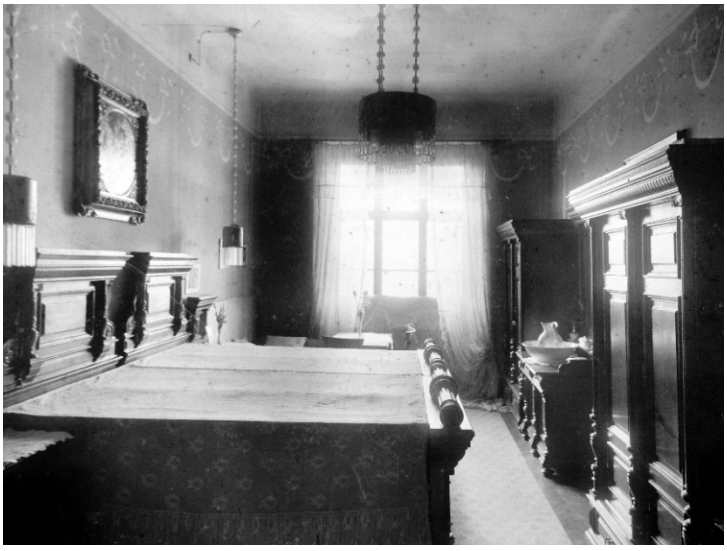
28. obrázok Izba komorníka v kaštieli Almásy v Gyule, umývadlo, znázorňujúca 2. polovicu 19. storočia (vlastná fotografia)

V kaštieli Grassalkovich v Gödöllő sa nachádza umývadlová skrinka s nápisom „*Zrkadlová komoda kráľovnej Alžbety"*. (Obrázok 29) Tento typ umývadla z polovice 19. storočia bol pôvodne vyrobený s veľkým zrkadlom, zatiaľ čo v blízkosti umývadlového stola bolo umiestnené samostatné zrkadlo, napríklad na stenu, ak to bolo potrebné.



29. obrázok Kaštieľ Grassalkovich, Gödöllő, zrkadlová komoda kráľovnej Alžbety, 2. polovica 19. storočia (vlastná fotografia)

Na fotografii neznámej spálne v roku 1911 vidíme umývadlo a džbán, umiestnený medzi skrinkami v pekne usporiadanom historizujúcom interiéri miestnosti. Predpokladá sa, že tieto kusy stále slúžili svojej funkcii a neboli umiestnené ako ozdoby.[77] (Obrázok 30)



30. obrázok Fortepan, spálňa, 1911

[77]Obrázok 30 - https://fortepan.hu/hu/photos/?q=h%C3%A1l%C3%B3szoba Stiahnuté: 27.01.2023

Komoda

V súpise hosťovskej izby z roku 1852 sú názvy skríň: *„leštená trojpriestorová komoda", „**dvojpriestorová komoda**", „trojpriestorová skriňa".*

V prvej polovici 18. storočia, počas rozkvetu baroka, sa zariadenie izieb stalo rozmanitejším: *„objavili sa skrine, komody a kabinety a sedacie súpravy."*[78] Komoda sa považuje za jeden z najelegantnejších kusov nábytku. „*Tento typ je však zdržanlivejší, striedmejší; ružové, saténové a iné exotické dreviny sú nahradené orechom a čerešňou a ohňom pozlátené bronzové ozdoby sú nahradené pozlátenými medenými úchytkami a štítmi s kľúčovými dierkami.*"[79]

V Múzeu úžitkového umenia sa nachádza fotografia barokovej komody z nábytku vo veľkom salóne Batthyányho paláca.[80] (Obrázok 31)



31. obrázok Múzeum úžitkového umenia, fotografia príborníka z Batthyányho paláca, fotografia z obdobia okolo roku 1900

[78]Z. Bicsok – Zs. Orbán 2013. 52.
[79]Avászi E. 1987. 143.
[80]Obrázok 31 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/enteriorfoto-batthyany-palota-bp-terez-krt-13-barokk-komod-a-nagyszalonban/5341?f=kUTLD8J2ARne-gVrFV_Th8nmK4nsl6is2xK0h-euQRIXtN8Brx7V7BIA7xLxrh7V7BIKqrdOo17H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=37 Stiahnuté: 31.01.2023

Erzsébet Vadászi vo svojej knihe Starožitnosti, uvádza ako príklad „*budapeštiansku komodu*" Pierra Roussela z roku 1760, na ktorej možno objaviť štýlové znaky rokoka.[81] Tento krásny kúsok je tiež zachovaný v Múzeu úžitkového umenia.[82] (Obrázok 32)



32. obrázok Múzeum úžitkového umenia, komoda Pierra Roussela, Budapešť, 1760

Samozrejme, Múzeum úžitkového umenia má niekoľko štýlov komod z minulých storočí. Z druhej polovice 18. storočia vyzdvihujem bronzovú mätovú, orechovú komodu, vyrobenú v Maďarsku, ktorá je krásna svojou jednoduchosťou. (Obrázok 33) Pravdepodobne to nie je komoda do salónu, možno skôr do hosťovskej izby.[83] Ďalšou z nich zo začiatku 19. storočia je orechom pokrytá, vykladaná komoda, ktorá je v niekoľkých ohľadoch úplne odlišná od predchádzajúcej.[84] (Obrázok 34) Môj posledný príklad je z druhej polovice 19. storočia, zo strednej Európy, z obdobia historizmu.[85] (Obrázok 35)

[81]Avászi E. 1983. 49.
[82]Obrázok 32 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/komod/1500?f=kUTLD8J2ARne-gVrFV_Th8nmK4nsl6is2xK0h-euQRIXtN8Brx7V7BIA7xLxrh7V7BIKqrdOo17H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=12
Stiahnuté: 27.01.2023
[83]Obrázok 33 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/komod/13050?f=kUTLD8J2ARne-gVrFV_Th8nmK4nsl6is2xK0h-euQRIXtN8Brx7V7BIA7xLxrh7V7BIKqrdOo17H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=7
Stiahnuté: 27.01.2023
[84]Obrázok 34 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/komod/25415?f=kUTLD8J2ARne-gVrFV_Th8nmK4nsl6is2xK0h-euQRIXtN8Brx7V7BIA7xLxrh7V7BIKqrdOo17H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=29
Stiahnuté: 27.01.2023
[85]Obrázok 35 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/komod/26584?f=kUTLD8J2ARne-gVrFV_Th8nmK4nsl6is2xK0h-euQRIXtN8Brx7V7BIA7xLxrh7V7BIKqrdOo17H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=36
Stiahnuté: 27.01.2023



33. obrázok Múzeum úžitkového umenia, komoda, Maďarsko, 2. polovica 18. storočia



34. obrázok Múzeum úžitkového umenia, komoda, Maďarsko, začiatok 19. storočia



35. obrázok Múzeum úžitkového umenia, komoda, stredná Európa, 2. polovica 19. storočia

Na záver zostáv komod je tu fotografia z prvej polovice 20. storočia domu, kde bol obzvlášť cenený starý nábytok. Komoda v pracovni, ktorej iba 2/3 sú zobrazené na fotografii, ilustruje skromnosť mimoriadnej krásy komod v obývacej izbe. Napriek tomu je táto neskorobaroková komoda krásna vo svojom vlastnom štýle a jednoduchosti.[86] (Obrázok 36)

[86]Somlai T. 2012. 137.



36. obrázok Dom pani János Zwack, Budapešť, Úri utca 45., fotografia: prvá polovica 20. storočia

Stoličky, súpravy

V súpise hosťovskej izby z roku 1852 sú názvy stoličiek: *„Červená stolička”, „**Zasunutá stolička**”, „Modrá hodvábna pohovka... to isté kreslo”, „Kvetinový bavlnený vankúš... rovnaké kreslo”.*

Z hľadiska stoličiek a sedenia je najdôležitejšie pozorovanie kresby dvoch najstarších detí grófa Kálmána Forgáča, ktorú v roku 1851 zhotovil umelec Edward Young vo Forgáčovskom kaštieli v Mándoku. Kľúčovým prvkom je vzácna sedacia časť, ktorá má vypálený tvar, jej nohy pripomínajú neskoré barokové obdobie a podrúčky rokokový kladkový systém z druhej polovice 18. storočia. Je tu cítiť zachovalosť starého nábytku, hodnoty

predchádzajúcich generácií, úctu, ktorá bola v týchto vidieckych kaštieľoch ešte živšia ako v aristokratických budovách v centre krajiny.[87] (Obrázok 37)



37. obrázok Najstaršie deti grófa Kálmána Forgáča, kresba Edward Young, 1851

Rovnakú náklonnosť a úctu k minulosti môžeme vidieť na fotografiách Gyulu Andrássyho okolo roku 1860 a Gabrielly Andrássy Manóné Pálffy okolo roku 1865, keďže obe sedadlá vykazujú barokové charakteristiky.[88] (obrázky 38-39)



38. obrázok Gyulu Andrássyho od Antala Simonyiho, okolo roku 1860

[87]Alföldy G. 2013. 44. ; Alföldy G. 2013. 109. „Zdroj ilustrácií... Vlastníctvo Jolany Janickejrovej (dar Hedvigy Waldbot)“
[88] Basics B. 2005. 231., 251.



39. obrázok Manóné Andrássy Pálffy Gabriella, zhotovil Borsos a Doctor, okolo roku 1865

V priebehu 18. storočia, v období baroka, sa výzdoba stala pestrejšou. „*Objavili sa šatníky, komody a skrine, pohovky a sedacie súpravy*.“[89] Súprava obsahuje nielen stoličky, ale aj pohovky. Sedadlá a operadlá stoličiek, kresiel, pohoviek, vankúšov pre každodenné použitie, sú pokryté kožou alebo vyšívaným čalúnením.[90]

Pokiaľ ide o tvar stoličiek, od polovice 18. storočia „*pôvodné hladké alebo sústružené nohy sa nahradia kladkovými nohami a potom zakrivenými kopytami.*”[91] Čalúnenie sa tiež mení, pretože zakrivené nohy kopytníkov *už „nesedia“, takzvané čalúnenie point de Hongrie vyšívané cikcakovou líniou. Jednoduchšie geometrické dekoratívne motívy nahradili ručne šité tapisérie s listovými ornamentmi a výjavmi.* ”[92] (obrázky 40-41)

[89]Z. Bicsok – Zs. Orbán 2013. 52.
[90]Avászi E. 1987. 142.
[91]Avászi E. 1987. 142.
[92]Obrázok 40 - Vadászi E. 1987. 142.;



40. obrázok Kaštieľ Regéci, zakrivená stolička s kopytovitými nohami, polovica 18. storočia



41. obrázok Múzeum úžitkového umenia, zakrivená stolička s kopytami, Benátky, polovica 18. storočia

Múzeum úžitkového umenia má krásne stoličky z polovice 18. storočia, z ktorých uvádzam tri príklady.[93] (obrázky 42-44)

Obrázok 41. https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/karosszek/35966?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=444 Stiahnuté: 28.01.2023

[93]Obrázok 42 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/szek/19695?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=461 Stiahnuté: 28.01.2023

Obrázok 43 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/szek/35436?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=464 Stiahnuté: 28.01.2023



42. obrázok Múzeum úžitkového umenia, baroková stolička, Maďarsko, polovica 18. storočia



43. obrázok Múzeum úžitkového umenia, baroková stolička, Maďarsko, polovica 18. storočia



44. obrázok Múzeum úžitkového umenia, baroková stolička, kraj Hont, polovica 18. storočia

Obrázok 44 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/szek/40944?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=501 Stiahnuté: 28.01.2023

Aj v polovici 18. storočia sa objavili prepichnuté, husľové, mušľové ozdobené operadlá s jemne zakrivenými líniami a špirálovými dizajnovými lakťovými opierkami.[94] (obrázky 45-46)



45. obrázok Múzeum hradu Nagytétény, Sedačka, Sibiu, polovica 18. storočia



46. obrázok Múzeum úžitkového umenia, stolička s operadlom v tvare huslí, Sibiu, polovica 18. storočia

Erzsébet Vadászziová sumarizuje štylistické črty ešte len vznikajúcej rokokovej tradície na konci 18. storočia z hľadiska formy a výzdoby sedacieho nábytku: kľukatá, jemne zakrivená podrúčka je v duchu rokokovej tradície. Naopak, pravidelný tvar rovnakého sedadla, rovné operadlo, štvorcová rozeta pod sedadlom a vydlabaná noha sú typické pre štýl Ľudovíta XVI,

[94]Obrázok 45 - Vadászi E. 1983. 47.
Obrázok 46 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/karosszek-ulogarnitura-resze-/41787?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=447 Stiahnuté: 28.01.2023

ktorý zodpovedá stredoeurópskemu čalúnenému štýlu po baroku a rokoku, ale pred klasicizmom.[95] (Obrázok 47)



47. obrázok Ponce Gérard kreslo, Budapešť, 1780

V Maďarsku sú stoličky súčasného klasického nábytkárskeho umenia, ktoré sa objavili na konci 18. storočia, už oválnymi stoličkami s trstinou a vyrezávanými okrajmi rámu.[96] Na obr. 48-49 sú aj dva príklady vyrezávaných rámových stoličiek z Múzea úžitkového umenia.[97]

[95]Avászi E. 1983. 48.; https://hu.wikipedia.org/wiki/XVI._Lajos-st%C3%ADlus Stiahnuté: 25.01.2023
[96]Avászi E. 1983. 55.
[97]Obrázok 48 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/szek/14911?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=574 Stiahnuté: 28.01.2023
Obrázok 49 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/szek-ulogarnitura-resze-/20238?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=585 Stiahnuté: 28.01.2023



48. obrázok Múzeum úžitkového umenia, vyrezávaná stolička s rámom, Benátky, 2. polovica 18. storočia



49. obrázok Múzeum úžitkového umenia, vyrezávaná stolička s rámom, oblasť Sibiu, 2. polovica 18. storočia

Na prelome 18. a 19. storočia, medzi rokmi 1790 a 1819, Piroska Péczely podáva opis o empirickom štýle kaštieľa Festetics v Keszthely : „*Okrem nábytku je veľa pohoviek a stoličiek pokrytých atlasovým hodvábom – s modrými pruhmi a vzormi kvetov viniča*.”[98]

[98]Péczely P. 1964. 37.

Dobrým príkladom bývalej výzdoby Ráthovej vily je stolička pokrytá atlasovým hodvábom, ktorú zachovalo aj Múzeum úžitkového umenia z druhej polovice 18. storočia.[99] (Obrázok 50)



50. obrázok Múzeum úžitkového umenia, atlasová stolička potiahnutá hodvábom z vily Ráth, 2. polovica 18. storočia

Vplyv klasicizmu z konca 18. storočia je jasne viditeľný na nasledujúcom príklade, čalúnenie je pokryté zamatom a stolička stojí na „kanelovaných delených nohách“.[100] (Obrázok 51)



51. obrázok Múzeum úžitkového umenia, stolička s klasicistickým vplyvom, Maďarsko, koniec 18. storočia

[99]Obrázok 50 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/szek-a-rath-villa-berendezesebol/30211?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=578 Stiahnuté: 28.01.2023

[100]Obrázok 51 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/szek/36102?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=764 Stiahnuté: 28.01.2023

V polovici 19. storočia na základe údajov zo súpisu kaštieľov v Nagykároly z roku 1846 Rózsa Fazekas uvádza, *že „sedacia súprava z grófovej spálne bola pokrytá modrastým odtieňom a grófkina bola pokrytá bielym, ružovým, anglickým ľanom na modrastom základe*.“[101] Príklady tohto obdobia, v polovici 19. storočia, možno vidieť v zbierkach Múzea úžitkového umenia na obrázkoch 52-53.[102]



52. obrázok Múzeum úžitkového umenia, historizujúca stolička, Maďarsko, 2. polovica 19. storočia



53. obrázok Múzeum úžitkového umenia, historizujúca stolička, Maďarsko, 2. polovica 19. storočia

[101]Fazekas R. 2008. 211.
[102]Obrázok 52 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/szek/20749?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=1099 Stiahnuté: 28.01.2023
Obrázok 53 - https://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/szek/36230?f=dwqpfwQS7bnVxFuZkvfuFUJtfZQzOr5-ab1S6BX2OpCu6HxoC7xdx8Goh7H7C3xdx8OtHdEpN7H7BXxdx8yrBkws5AKqx8Y&n=1116 Stiahnuté: 28.01.2023

Typickým usporiadaním sedadiel druhej polovice 19. storočia sú už špongiovité, vyrezávané sedacie súpravy s rozmarnými líniami, s nižšími sedadlami, ale vyššími operadlami, zatiaľ čo „*chýba ľahkosť rokoka*" – píše Erzsébet Vadászziová. Jednoduchšie kúsky obsahujú kávovo hnedé, vínové, modré alebo tmavozelené vlnky alebo zamatové tapisérie, zatiaľ čo bohatšie majú farebné hodvábne farbivá.[103]

V interiéroch expozície kaštieľa Grassalkovich v Gödöllő môžeme vidieť veľa príkladov z polovice a druhej polovice 19. storočia. (obrázky 54-55)



54. obrázok Kaštieľ Grassalkovich, Gödöllő, salónne kreslá, 2. polovica 19. storočia (vlastné fotografie)

[103]Avászi E. 1983. 58.



55. obrázok Kaštieľ Grassalkovich, Gödöllő, salón Márie Valérie, 2. polovica 19. storočia (vlastná fotografia)

Na prelome 19. a 20. storočia György Klösz odfotil salón Andrássyho kaštieľa v Parne, ktorý jasne poukazuje na pripútanosť a štýl šľachty k minulosti. Zatiaľ čo v strede fotografie môžete vidieť barokové kreslá, renesančné kreslá sú umiestnené vedľa steny na ľavej strane fotografie.[104] (Obrázok 56)

[104] Basics B. 2005. 49.



56. obrázok Salón Kaštieľa Andrássy v Parne, autor fotografie: György Klösz, 2. polovica 19. storočia

Neobarokové kreslo s modrým čalúnením možno vidieť v „historizujúcom interiéri izby" v kaštieli Andrássyovcov v Betliari.[105] (Obrázok 57)

[105] Basics B. 2005. 149.



57. obrázok Výstava kaštieľa Andrássyovcov v Betliari, historizujúca miestnosť, 2. polovica 19. storočia

V duchu historizmu sa nesie aj zariadenie evokujúce prelom 19. a 20. storočia v dámskom a pánskom salóne múzea zámku Dégenfeld v Baktalórántháze, kde nájdeme príklady neobarokového a neorokokového sedenia. (obrázky 58 až 60)



58. obrázok Zámocké múzeum Dégenfeld, Baktalórántháza, dámsky salón, predstavujúci prelom 19. a 20. storočia (vlastná fotografia)



59. obrázok Zámocké múzeum Dégenfeld, Baktalórántháza, pánsky salón z prelomu 19. a 20. storočia (vlastná fotografia)



60. obrázok Zámocké múzeum Dégenfeld, Baktalórántháza, pánsky salón z prelomu 19. a 20. storočia (vlastná fotografia)

Najdôležitejšie doplnky interiéru okrem nábytku

Okrem prezentovaného nábytku – posteľ, nočný stolík, ležadlo, odkladací stolík, umývadlo, komoda a stoličky – sú dôležité textílie miestnosti, obklady stien, bývalé predmety použitia, akékoľvek technické vybavenie alebo dekoratívne doplnky. Pokiaľ ide o vek, podliehajú rovnakým pravidlám ako nábytok v miestnosti.

Postele sú doplnené **posteľnými prikrývkami**. Pri pohľade späť do 18. storočia: „*Posteľ bola navrchu pokrytá ozdobnou plachtou alebo prikrývkou. V sídlach šľachticov, ktorí vlastnia krajinu, najčastejšie nájdeme farebné hodvábne prikrývky*."[106] (obrázky 8, 21, 22) Počas prezentácie inventára kaštieľa Nagykárolyi z roku 1848 Rózsa Fazekas poznamenáva, že „*posteľ grófa bola pokrytá červenou ružou, zatiaľ čo posteľ grófky bola pokrytá zelenou hodvábnou prikrývkou*."[107]

Ležadlá boli doplnené valcovými alebo obdĺžnikovými **vankúšmi** rovnakého čalúnenia, vedľa ktorých sa v každodennom živote často objavovali **prikrývky a deky**. (Obrázky 17, 19, 20, 22) Na podlahe a parketách sa objavili **koberce**, ktoré tiež harmonizovali s inými textíliami v miestnosti. (obrázky 8, 17-22, 36, 38, 55-56, 58-60)

Okrem textílií postelí sú textílie **záclon** v miestnosti rovnako dôležité. Použitie závesov sa stalo bežným už v 18. storočí kvôli ich svetelno-prenosnej a tepelnoizolačnej funkcii.[108] Pred oknami boli vždy závesy, ale často prišli pred dvere z hľadiska tepelnej izolácie. Všeobecne sa pozornosť venovala harmonizácii farby záclon a stien, ktoré museli byť tiež prispôsobené čalúneniu miest na sedenie alebo prikrývkam postelí. (obrázky 10, 21, 22, 55) Slúžili aj ako tepelná izolácia, ktorá dosiahla aspoň parketovú podlahu, ale niekedy mierne visela.[109] Koncom 18. storočia sa ľanové záclony čoraz viac nahrádzali „*brokátom, hodvábnym damaškom a zamatom*".[110] Podľa súpisu kaštieľa v Nagykároly z roku 1846: „*Okná a dvere boli zdobené dlhými závesmi lemovanými materiálom podobným gobelínu. ... Bola to dôležitá podmienka, že izby by mali byť počas dňa jasné, a to bolo zabezpečené bielymi, dych vyrážajúcimi moslimskými závesmi*."[111]

Počas baroka, v 18. storočí, boli „***steny*** *kaštieľov v Maďarsku zdobené štukami, freskami, olejomaľbami, bielymi alebo lakovanými nápismi »jappanoiai« [japonský], tapisériami, hodvábnymi alebo papierovými tapetami... Drevené izby sú u nás raritou… Veľké*

[106]Igaz R. – Semsey B. 2015. 143.
[107]Fazekas R. 2008. 211.
[108]Igaz R. – Semsey B. 2015. 141.
[109]Igaz R. – Semsey B. 2015. 143.
[110]Péczely P. 1964. 35.
[111]Fazekas R. 2008. 211.

tkané tapisérie, olejomaľby, zdobené hodvábne a papierové tapety sú najlepšie uzavreté v zdobenom drevenom ráme, ktorý siaha od podlahy až po strop."[112] Štýlové trendy rôznych období však mali spoločné, že obklad stien musel harmonizovať aspoň so závesom. Neskôr, v polovici 19. storočia, počas obdobia historizmu, papierové tapety „*napodobňujú kvetinový francúzsky hodváb Lyonu*".[113]

V kaštieli boli **obrazy** takmer všade, vrátane stien izieb pre hostí. Mohli sem prísť medzi maľby, zobrazujúce predkov rodiny, ale mohli vypovedať o historických udalostiach, mohli ukázať slávne historické osobnosti, ctihodných vládcov. Informuje o tom aj Rózsa Fazekas pri analýze inventarizácie kaštieľa v Nagykároly z roku 1846. Bola tam napríklad hosťovská izba s „olejomaľbou *cisára Jozefa*" alebo „olejomaľbou *Márie Terézie v životnej veľkosti*".[114] Okrem toho nebolo nezvyčajné, že obľúbené zvieratá, poľovnícke scény alebo krajiny, boli umiestnené na stenách izieb.[115] V tejto dobe, v polovici 19. storočia, v čase historizmu, „*Zrkadlá a obrazové rámy boli vyrobené v štýle Blondel, samozrejme s už lisovanými pozlátenými ozdobami*."[116]

Nové technologické vymoženosti v rôznych oblastiach - **elektrina**, vodovod sa objavovali v rôznych obdobiach na rôznych kaštieľoch. Zatiaľ čo elektrické osvetlenie sa začalo šíriť v polovici 19. storočia, kúpeľne budú v kaštieľoch bežné na prelome 19. a 20. storočia.[117] Preto sa často stávalo, ako ukazujú údaje z kaštieľa Forgáč v Mándoku, že existovali rôzne prechodné obdobia. Tak napríklad ešte neexistovala kúpeľňa, pretože jej predchodca, „*stôl s umývadlom*", sa objavil vo veľkom počte v súpise v roku 1852. Vieme tiež s istotou, že elektrina bola k dispozícii od roku 1889 a hovorí sa o zavedení telefónu, ale nie je tu žiadna zmienka o kúpeľniach, ktoré boli rovnako dôležité ako elektrina alebo telefón, takže pravdepodobne v tom čase neboli žiadne kúpeľne. Rovnaké dočasné spárovanie je možné vidieť v kaštieli Almásy v Gyule, kde sa v interiéri toho istého obdobia nachádza aj **luster** a umývadlo.[118]

Dôležité je spomenúť aj **porcelán** v izbách. Porcelán bol umiestnený na umývacích stoloch, takže misy, džbány, držiaky mydla a zubnej pasty, porcelánové nočníky, boli umiestnené na nočných stolíkoch alebo pod posteľami. Porcelánové vázy mohli tiež zdobiť povrchy komod.

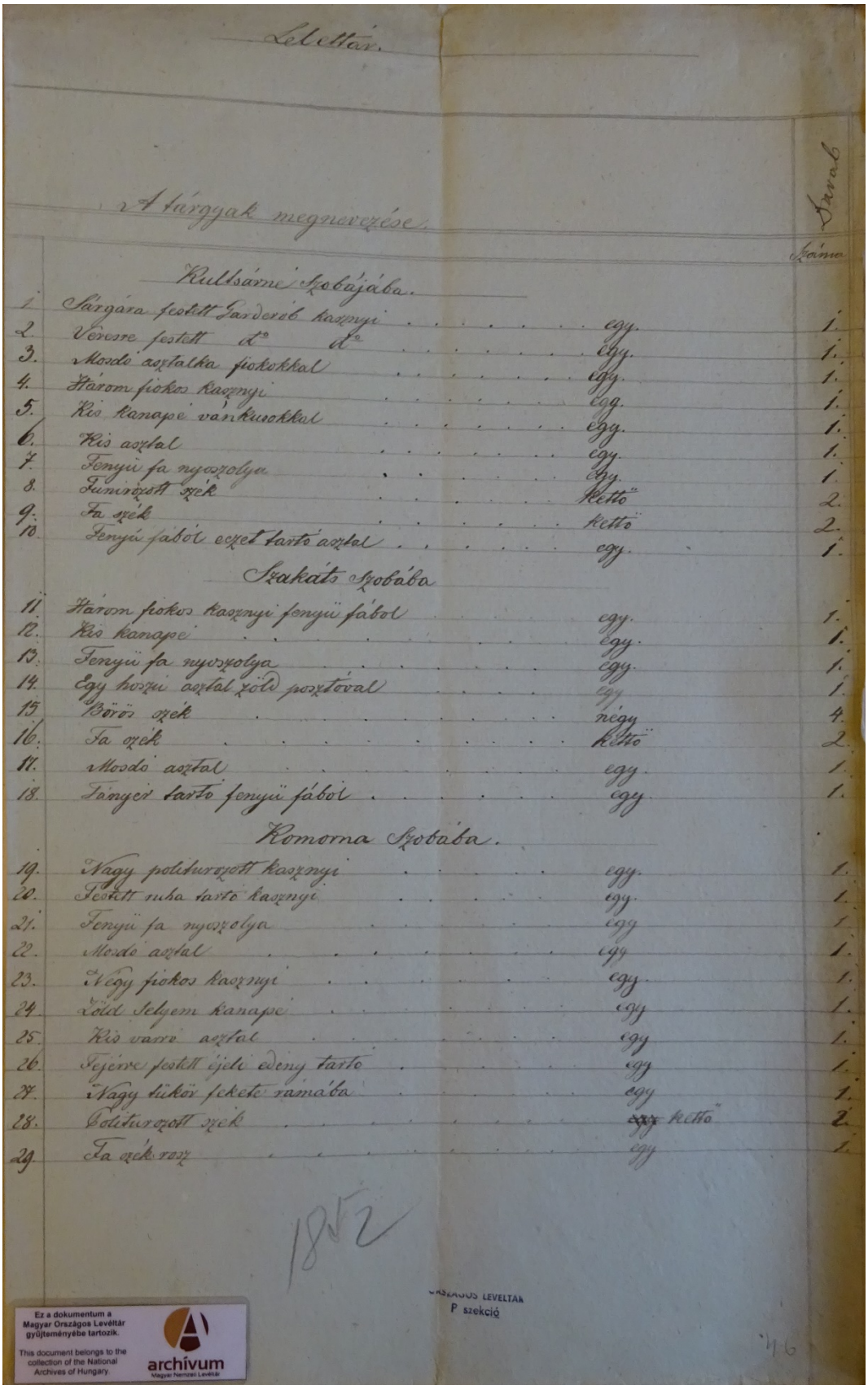
[112]Avászi E. 1987. 142.
[113]Avászi E. 1987. 182.
[114]Fazekas R. 2008. 224.
[115]Igaz R. – Semsey B. 2015. 157.
[116]Avászi E. 1983. 58.
[117]Avászi E. 1987. 182.
[118]Igaz R. – Semsey B. 2015. 148-158.

Počas používania izieb pre hostí môžu byť **knihy a noviny** umiestnené na malom stolíku alebo na nočnom stolíku, **poháre a džbány na vodu** na nočnom stolíku alebo **svietniky a sošky** na hornej časti komody..

Záver

Novopostavená hosťovská izba v kaštieli Forgáč v Mándoku pripomína 90. roky 19. storočia. Samotná miestnosť, steny, okno, záclony, koberec, vo svojom štýle podáva úplný pohľad do tohto obdobia. Tieto súbory predmetov sa objavujú napríklad na nočných stolíkoch, okolo postelí, na bočnom stolíku, na komode alebo na stole určeného na umývanie sa. Hosťovská izba kaštieľa Forgáč je výnimočná, unikátna expozícia, pretože expozície maďarských zámockých múzeí zvyčajne ukazujú jedálne, salóny, pracovne a v ojedinelých prípadoch aj spálne, ale hosťovskú izbu kaštieľa sme doteraz nikdy nevideli!

Príloha



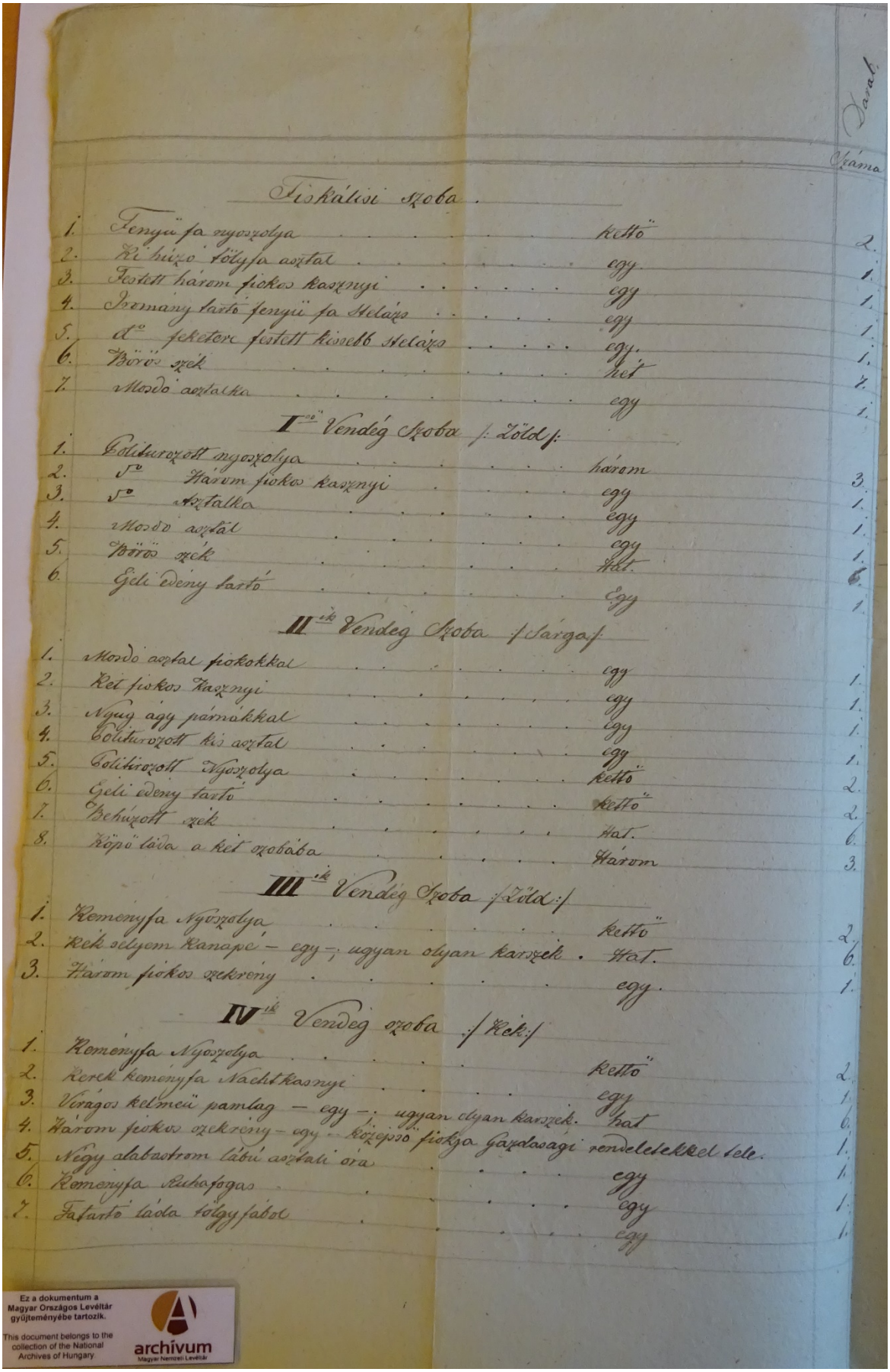
Lelettár.

	A tárgyak megnevezése.		Darab Száma
	Kultsárné Szobájába.		
1.	Sárgára festett Jardenéb kasznyi	egy.	1.
2.	Vörösre festett D° d°	egy.	1.
3.	Mosdó asztalka fiokokkal	egy.	1.
4.	Három fiokos Kaszny	egy.	1.
5.	Kis kanapé vánkusokkal	egy.	1.
6.	Kis asztal	egy.	1.
7.	Fenyü fa nyoszolya	egy.	1.
8.	Fumirozott szék	ketto	2.
9.	Fa szék	ketto	2.
10.	Fenyü fából ecset tarto asztal	egy.	1.
	Szakáts Szobába		
11.	Három fiokos kaszny fenyü fából	egy.	1.
12.	Kis kanapé	egy.	1.
13.	Fenyü fa nyoszolya	egy.	1.
14.	Egy hoszu asztal zöld poszt[illegible]val	egy	1.
15.	Börös szék	négy	4.
16.	Fa szék	ketto	2.
17.	Mosdó asztal	egy.	1.
18.	Fanyeü tarto fenyü fából	egy.	1.
	Komorna Szobába.		
19.	Nagy polisurozott kaszny	egy.	1.
20.	Festett ruha tarto kaszny	egy.	1.
21.	Fenyü fa nyoszolya	egy	1.
22.	Mosdó asztal	egy	1.
23.	Négy fiokos kaszny	egy.	1.
24.	Zöld Selyem kanapé	egy	1.
25.	Kis varró asztal	egy	1.
26.	Tejére festett éjeli edeny tarto	egy	1.
27.	Nagy tükör fekete rámába	egy	1.
28.	Polisurozott szék	~~egy~~ ketto	2.
29.	Fa szék rosz	egy	1.

1852

Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyüjteményébe tartozik.
This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary.
archívum
Magyar Nemzeti Levéltár
MAGYAR ORSZÁGOS LEVELTÁR
P szekció

61. obrázok



Darab. Száma

Fiskálisi szoba.

1.	Fenyü fa nyoszolya		kettő	2.
2.	Ki húzó tölgyfa asztal		egy	1.
3.	Festett három fiokos kasznyi		egy	1.
4.	Szemany tartó fenyü fa Helázs		egy	1.
5.	do feketere festett kisebb Helázs		egy.	1.
6.	Bőrös szék		hét	7.
7.	Mosdó asztalka		egy	1.

I-ső Vendég Szoba /: Zöld :/

1.	Coliburozott nyoszolya		három	3.
2.	do Három fiokos kasznyi		egy	1.
3.	do asztalka		egy	1.
4.	Mosdó asztal		egy	1.
5.	Bőrös szék		hét.	6.
6.	Géli edeny tartó		Egy	1.

II-ik Vendeg Szoba /: Sárga :/

1.	Mosdó asztal fiokokkal		egy	1.
2.	Két fiokos Kasznyi		egy	1.
3.	Nyuj agy párnákkal		egy	1.
4.	Coliburozott kis asztal		egy	1.
5.	Coliburozott Nyoszolya		kettő	2.
6.	Géli edeny tartó		kettő	2.
7.	Behúzott szék		Hat.	6.
8.	Köpö láda a két szobába		Három	3.

III-ik Vendég Szoba /: Zöld :/

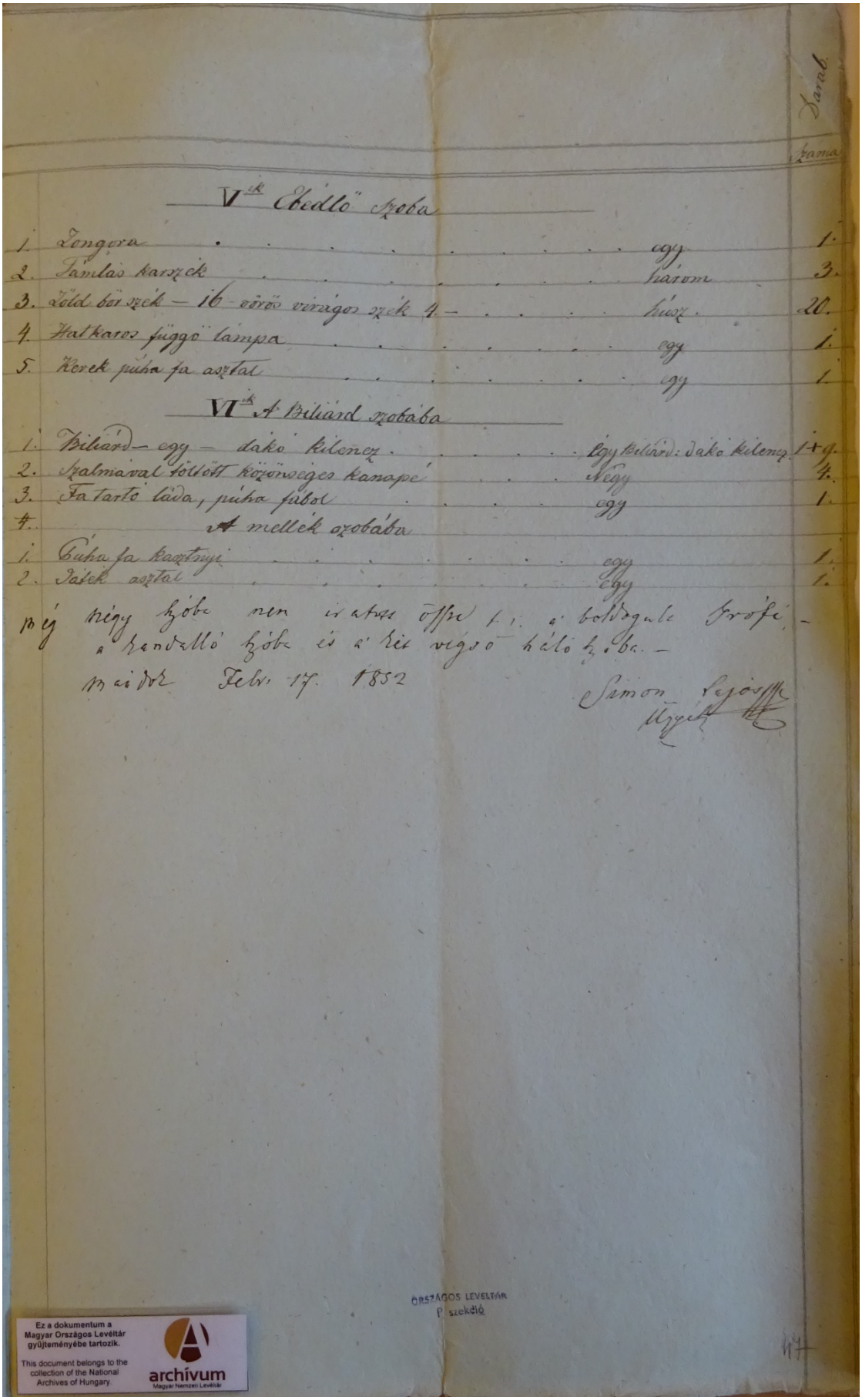
1.	Kemenyfa Nyoszolya		kettő	2.
2.	Kék selyem Kanapé – egy –; ugyan olyan karszék.		Hat.	6.
3.	Három fiokos szekrény		egy.	1.

IV-ik Vendeg szoba /: Kék :/

1.	Kemenyfa Nyoszolya		kettő	2.
2.	Kerek kemenyfa Nachtkasnyi		egy	1.
3.	Virágos kelmeü pamlag – egy –; ugyan olyan karszek.		hat	6.
4.	Három fiokos szekreny – egy – közepso fiokja Gazdasagi rendeletekkel tele.			1.
5.	Negy olabastrom lábú asztali óra		egy	1.
6.	Kemenyfa Ruhafogas		egy	1.
7.	Fatartó láda tölgyfából		egy	1.

Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyüjteményébe tartozik.
This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary.
archívum Magyar Nemzeti Levéltár

62. obrázok



Darab száma

V^ik Ebédlő szoba

1.	Zongora	egy	1.
2.	Támlás karszék	három	3.
3.	Zöld bőr szék – 16 – vörös virágos szék 4 –	húsz	20.
4.	Hatkaros függő lámpa	egy	1.
5.	Kerek púpa fa asztal	egy	1.

VI^ik A Billiárd szobába

1.	Billiárd – egy – dáko kilencz	Egy Billiárd: dáko kilencz	1 q.
2.	Szalmával tőltött közönséges kanapé	Négy	4.
3.	Fa tartó láda, púpa fából	egy	1.
4.	A mellék szobába		
1.	Cuba fa kazetnyi	egy	1.
2.	Játek asztal	Egy	1.

Négy Négy szóba nem iratott össze l. i. a boldogult Grófi –
a Kandalló szóba és a kis végső hálló szóba. –

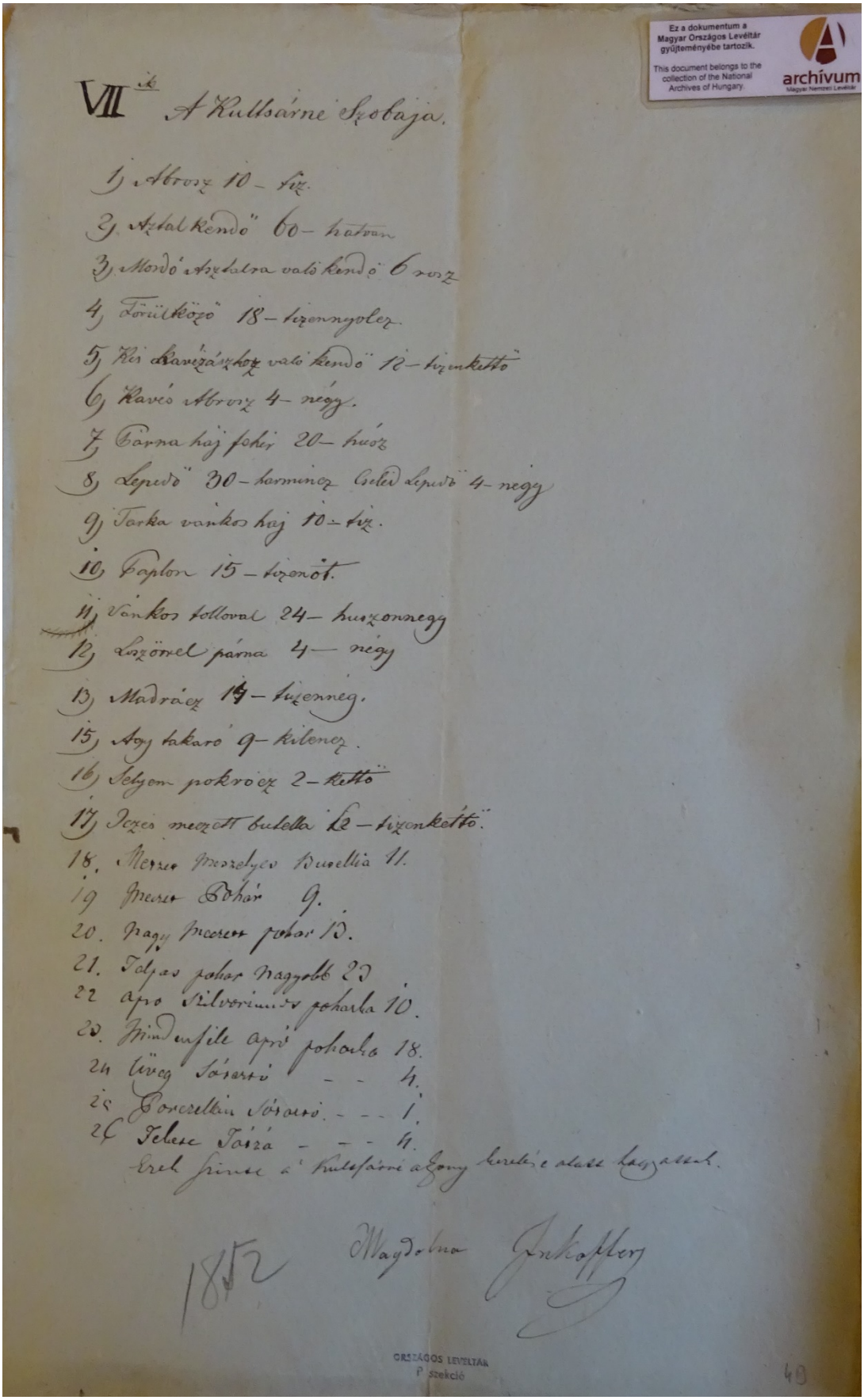
Maidor Febr. 17. 1852

Simon Fajos
Ügyész

ORSZÁGOS LEVELTÁR
P szekdlg

Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary.
archívum
Magyar Nemzeti Levéltár

63. obrázok



VII-ik A Kulsárné Szobája.

1) Abrosz 10- tíz.
2) Asztalkendő" 60- hatvan
3) Mordó Asztalra való kendő 6 rosz
4) Törülközö 18- tizennyolcz
5) Kis Kavézászhoz való kendö 12- tizenkettö
6) Kavés Abrosz 4- négy.
7) Czarna haj fekü 20- húsz
8) Lepedö 30- harminczCsalád Lepedö 4- negy
9) Tarka vankos haj 10- tiz.
10) Paplon 15- tizenöt.
11) Vankos tollval 24- huszonnegy
12) Lszönel párna 4- négy
13) Madráez 14- tizenneg.
15) Asy takaró 9- kilencz.
16) Selyem pokrócz 2- kettö
17) Szeles mezett butelka 12- tizenkettö.
18) Nerre mezelyes Kuselliá 11.
19) Mezes Bokár 9.
20) Nagy mezesen pohar 15.
21) Tolyas pohar Nagyobb 23
22) apro Silvorimes poharka 10.
23) Mindenfele apró poharka 18.
24) Üveg Sósartó - - 4.
25) Porcellán Sósaró. - - - 1.
26) Fekete Tüzá - - - 4.
Ezek Jönnek a' Kulsárni Agyon kivüle e alatt hagyatnak.

1852 Magdolna Jenkoffery

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR P szekció 40

64. obrázok

1852-es összeírás 1/3										
	1		6		2		3		4	
Berendezési tárgyak megnevezése	**Ágy**		**Éjjeliszekrény?**		**Szekrény**		**Asztal**		**Mosdó asztal**	
Helyiség megnevezése	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db
I. Vendégszoba (zöld)	Politúrozott nyoszolya	3	Éjjeliedény-tartó	1	Politúrozott három fiókos kasznyi	1	Politúrozott asztalka	1	Mosdó asztal	1
II. Vendégszoba (sárga)	Politúrozott nyoszolya	2	Éjjeliedény-tartó	2	Két fiókos kasznyi	1	Politúrozott kisasztal	1	Mosdó asztal fiókokkal	1
III. Vendégszoba (zöld)	Keményfa nyoszolya	2	x	x	Három fiókos szekrény	1	x	x	x	x
IV. Vendégszoba (kék)	Keményfa nyoszolya	2	Kerek keményfa Nachtkasznyi	1	Három fiókos szekrény	1	x	x	x	x
V. Ebédlőszoba	x	x		x	x	x	Kerek puha fa asztal	1	x	x
VI. Biliárdszoba	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
A mellék szobába	x	x	x	x	Puha fa kasznyi	1	x	x	x	x
Kultsárné szobája	Fenyű fa nyoszolya	1	x	x	Sárgára festett garderób kasznyi Vörösre festett garderób kasznyi Három fiókos kasznyi	1 1 1	Kis asztal Fenyű fából eczet tartó asztal	1 1	Mosdó asztalka fiókokkal	1
Szakács szobájába	Fenyű fa nyoszolya	1	x	x	Három fiókos kasznyi fenyű fából	1	Egy hosszú asztal zöld posztóval	1	Mosdó asztal	1
Komorna szobájába	Fenyű fa nyoszolya	1	Fejérre festett éjeli edény tartó	1	Nagy politúrozott kasznyi Festett ruha tartó kasznyi Négy fiókos kasznyi	1 1 1	x	x	Mosdó asztal	1
Fiskálisi szoba	Fenyű fa nyoszolya	2	x	x	Festett három fiókos kasznyi	1	Ki húzó tölgyfa asztal	1	Mosdó asztalka	1
Összesítés:		14		5		13		7		6

***1.** tabuľka - typizácia súpisu z roku 1852 1/3*

	5		7		9		10		12		8		13	
Berendezési tárgyak megnevezése	**Szék**		**Nyugágy**		**Kanapé**		**Pamlag**		**Ruhafogas**		**Köpőláda**		**Fás láda**	
Helyiség megnevezése	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db
I. Vendégszoba (zöld)	Bőrös szék	6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
II. Vendégszoba (sárga)	Behúzott szék	6	Nyugágy párnákkal	1	x	x	x	x	x	x	Köpőláda a két szobába	3	x	x
III. Vendégszoba (zöld)	Kék selyem karszék	6	x	x	Kék selyem kanapé	1	x	x	x	x	x	x	x	x
IV. Vendégszoba (kék)	Virágos kelmeű karszék	6	x	x	x	x	Virágos kelmeű pamlag	1	Keményfa ruhafogas	1	x	x	Fatartó láda tölgyfából	1
V. Ebédlőszoba	Támlás karszék Zöld bőr szék Vörös virágos szék	3 16 4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
VI. Biliárdszoba	x	x	x	x	Szalmával töltött közönséges kanapé	4	x	x	x	x	x	x	Fa tartó láda puha fából	1
A mellék szobába	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Kultsárné szobája	Funírozott szék Fa szék	2 2	x	x	Kis kanapé vánkosokkal	1	x	x	x	x	x	x	x	x
Szakács szobájába	Bőrös szék Fa szék	4 2	x	x	Kis kanapé	1	x	x	x	x	x	x	x	x
Komorna szobájába	Politúrozott szék Fa szék rosz	2 1	x	x	Zöld selyem kanapé	1	x	x	x	x	x	x	x	x
Fiskálisi szoba	Bőrös szék	7	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Összesítés:		67		1		8		1		1		3		2

***2.** tabuľka - typizácia súpisu z roku 1852 2/3*

	14		11		15		16		17		18		19		20		21	
Berendezési tárgyak megnevezése	**Zongora**		**Asztali óra**		**Lámpa**		**Tányér tartó**		**Varró asztal**		**Tükör**		**Polc**		**Játék asztal**		**Dákó**	
Helyiség megnevezése	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db	Megnevezés	db
I. Vendégszoba (zöld)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
II. Vendégszoba (sárga)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
III. Vendégszoba (zöld)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
IV. Vendégszoba (kék)	x	x	Négy alabástrom lábú asztali óra	1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
V. Ebédlőszoba	Zongora	1	x	x	Hatkaros függő lámpa	1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
VI. Biliárdszoba	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Biliárd asztal	1	Dákó	9
A mellék szobába	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Játék asztal	1	x	x
Kultsárné szobája	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Szakács szobájába	x	x	x	x	x	x	Tányér tartó fenyű fából	1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Komorna szobájába	x	x	x	x	x	x	x	x	Kis varró asztal	1	Nagy tükör fekete rámába	1	x	x	x	x	x	x
Fiskálisi szoba	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Iromány tartó fenyű fa stelázs Iromány tartó feketére festett kisebb stelázs	1 1	x	x	x	x
Összesítés:		1		1		1		1		1		1		2		2		9

***3.** tabuľka - typizácia súpisu z roku 1852 3/3*

"Obsah tejto publikácie nemusí nevyhnutne predstavovať oficiálne stanovisko Európskej únie."

Použitá literatúra

Alföldy Gábor

2013 A mándoki Forgách-kastély és kertje. Mágus Kiadó. Budapest

Bagyinszki Zoltán

1999 Kastélyok és paloták a történelmi Magyarországon. Dürer Nyomda és Kiadó KFT. Gyula

Basics Beatrix

2005 Történelmi családok – Történelmi várak, kastélyok. Betlér és Krasznahorka az Andrássyak világa. Rubicon-könyvek. Budapest

Bicsok Zoltán – Orbán Zsolt

2013 „Isten segedelmével udvaromat megépíttetem…”. Történelmi családok kastélyai Erdélyben. Gutenberg Kiadó. Csíkszereda

Fazekas Rózsa

2008 A nagykárolyi kastély enteriőrje egy 1846. évi inventárium tükrében. In: Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv XVIII. Nyíregyháza

Fazekas Rózsa – Kujbusné Mecsei Éva (szerk.)

2000 9: Czóbel Minka levelei Justh Zsigmondnak a Mándokon szórakozó úri társaság időtöltéséről In: Mindennapok Szabolcs és Szatmár megyében a XIX. században. Szabocs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai II. Közlemények, 18. Nyíregyháza. 325-327.

Halász Csilla – Őrfi József – Viczián Zsófia

2014 Ybl összes. 52 település 113 épület. Látóhatár Kiadó. Budapest

Igaz Rita – Semsey Balázs

2015 A gyulai Harruckern – Wenckheim – Almásy-kastély főúri enteriőrjeinek berendezése. In: Virág Zsolt (szerk.): Gyulai Almásy-kastély. Látogatóközpont. Várkastély Kiadó. Gyula. 139-164.

Kazareczki Noémi
2006 „ÖTLETTŐL A MEGVALÓSULÁSIG”. A Kubinyi Ferenc Múzeum állandó enteriőr kiállításának készítése. In: Bagyinszky Istvánné – Dr Matits Ferenc (szerk.): A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve XXX. kötet. Salgótarján.

Kiss-Kozslik Eszter
2016 Magyarországi kastélysorsok a mozgalmas 20. században. In: https://ntf.hu/index.php/2016/12/29/magyarorszagi-kastelysorsok-a-mozgalmas-20-szazadban/
Dátum stiahnutia: 20.01.2023

Koppány Tibor
2006 A castellumtól a kastélyig. Tanulmányok a magyarországi kastélyépítés történetéből. Históriaantik Könyvesház Kiadó. Budapest

Péczely Piroska
1964 A keszthelyi Festetics-kastély. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat. Budapest

Szemerey Tamás
A szórástechnika előzménye és kezdete. https://faipar.hu/hirek/gep-es-szerszam/8608/a-szorastechnika-elozmenye-es-kezdete
Dátum stiahnutia: 25.01.2023

Vadászi Erzsébet
1987 A bútor története. Műszaki Könyvkiadó. Budapest
1983 Bútorművészet. In: Régiségek könyve. Gondolat. Budapest. 9-62.

Virág Zsolt
2015 A gyulai Harruckern – Wenckheim – Almásy-kastély turisztikai vonzerővé fejlesztése, a látogatóközpont létrehozása. A projekt rövid bemutatása. In: Virág Zsolt (szerk.): Gyulai Almásy-kastély. Látogatóközpont. Várkastély Kiadó. Gyula. 11-28.

Zentai Tünde

2002 Az ágy és az alvás története. Pannónia Könyvek. Pécs

Použitá literatúra /preklad názvov v slovenskom jazyku

Gábor Alföldy
2013 Kaštieľ Forgáč a jeho záhrada v Mándoku. Mágus Kiadó. Budapešť

Zoltán Bagyinszki
1999 Kaštiele a paláce v historickom Maďarsku. Dürer Nyomda és Kiadó KFT. Gyula

Beatrix Basics
2005 Historické rodiny – Historické hrady, zámky. Betlér a Krasznahorka svet Andrassyovcov. Rubicon-könyvek. Budapešť

Zoltán Bicsok-Zsolt Orbán
2013 „S Božou pomocou vybudujem svoje nádvorie...“. Historické kaštiele v Sedmohradsku. Gutenberg Kiadó. Miercurea Ciuc

Rózsa Fazekas
2008 Interiér kaštieľa v Nagykárolyi vo svetle inventára z roku 1846. In: Szabolcs-Szatmár-Bereg Archív Ročenka XVIII Nyíregyháza

Rózsa Fazekas – Éva Kujbusné Mecsei (ed.)
2000 9: Listy Czóbel Minka Zsigmondovi Justhovi o zábave spoločnosti pánov, ktorí sa zabávajú v Mándoku In: Každodenný život v župách Szabolcs a Satu Mare v 19. storočí. Publikácie Archívu Szabocs-Szatmár-Bereg II. Közlemények, 18. Nyíregyháza. 325-327.

Csilla Halász-József Őrfi-Zsófia Viczián
Spolu 2014 Ybl. 52 samospráv 113 budov. Látóhatár Kiadó. Budapešť

Rita True – Balázs Semsey
2015 Usporiadanie kráľovských interiérov kaštieľa Harruckern - Wenckheim – Almásy v Gyule. In: Zsolt Virág (ed.): Kaštieľ Almásy v Gyule. Látogatóközpont. Várkastély Kiadó. Gyula. 139-164.

Noémi Kazareczki
2006 „OD NÁPADU K REALIZÁCII“. Príprava stálej interiérovej expozície Múzea Ferenca Kubinyiho. In: Istvánné Bagyinszky – Dr. Ferenc Matits (ed.): Ročenka múzeí župy Nógrád zväzok XXX. Salgótarján.

Eszter Kiss-Kozslik
2016 Osudy maďarských kaštieľov v búrlivom 20. storočí. In: https://ntf.hu/index.php/2016/12/29/magyarorszagi-kastelysorsok-a-mozamos-20szazadban/ Stiahnuté: 20.01.2023

Tibor Koppány
2006 Od castellum k zámku. Štúdie o dejinách výstavby kaštieľov v Maďarsku. Históriaantik Könyvesház Kiadó. Budapešť

Piroska Péczely
1964 Kaštieľ Festetics v Keszthely. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat. Budapešť

Tamás Szemerey
História a začiatok technológie striekania. https://faipar.hu/hirek/gep-es-szerszam/8608/a-szorastechnika-elozmenye-es-es-intarte
Stiahnuté: 25.01.2023

Erzsébet Vadászi
1987 - História nábytku. Műszaki Könyvkiadó. Budapešť
1983 Nábytkové umenie. In: Kniha starožitností. Gondolat. Budapešť. 9-62.

Zsolt Virág
2015 Rozvoj kaštieľa Harruckern – Wenckheim – Almásy v Gyule na turistickú atrakciu, zriadenie návštevníckeho centra. Stručný opis projektu. In: Zsolt Virág (ed.): Kaštieľ Almásy v Gyule. Látogatóközpont. Várkastély Kiadó. Gyula. 11-28.

Tünde Zentai
2002 - Príbeh o posteli a spánku Pannónia Könyvek. Pécs